

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2025. április 22–24.
Nemzeti Közsolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

Észak-Írország
—
Egy újabb „Troubles” küszöbén?

Jelige: *NIR311*

Pályamunka lezárásának időpontja: 2024.05.20.

2024.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	3
1. Bevezető	3
1.1. <i>A kutatási téma aktualitása</i>	3
1.2. <i>A kutatás céljai és központi kérdései</i>	4
1.2.1. A kutatás felépítése és kiemelt kérdéskörei.....	5
1.2.2. Hipotézisek.....	6
2. Definíciós nehézségek, fogalmi tisztázás	7
2.1. Általános fogalmak.....	7
2.2. A témakörhöz specifikus fogalmak	9
3. Irodalmi áttekintés	10
1. A „ZAVARGÁSOK” KIALAKULÁSA ÉS ÖSSZEFOGLALÁSA	12
1.1. Az angol–ír ellentét történelmi háttere	12
1.1.1 <i>Az első telepeseektől az angol teljhatalomig</i>	12
1.1.2 <i>Lázadások, háború és függetlenség</i>	13
1.2. A Troubles rövid összefoglalása	15
1.2.1 <i>A Troubles kezdete és a konfliktus öt részre tagolása</i>	15
1.2.2 <i>Egy konfliktus kezdete – az első időszak (1969-1976)</i>	16
1.2.3 <i>A nagy átszervezés – a második időszak (1978-1980)</i>	18
1.2.4 <i>A Vaslady – a harmadik időszak (1981-1989)</i>	18
1.2.5 <i>Út a béke felé? – a negyedik időszak (1991-1994)</i>	19
1.2.5. <i>Egy véres konfliktus lezárása – Az ötödik időszak (1995-1998)</i>	20
2. ÉSZAK-ÍRORSZÁG POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI HELYZETE	22
2.1. A nagypénteki megállapodás	22
2.2. Nagypéntektől a Brexitig	23
2.2.1. <i>Az elinduló békefolyamat</i>	23
2.2.2. <i>A „béke falai” egy megosztott társadalomban</i>	24
2.3. Brexit észak-ír szemmel	26
2.3.1. <i>A „British Exit” története</i>	26
2.3.2. <i>A Brexit társadalmi, politikai és gazdasági hatásai</i>	28
2.3.3. <i>Windsori Keretmegállapodás</i>	29
3. A DISSZIDENS REPUBLIKÁNUS KAMPÁNY	32
3.1. A disszidens szervezetek születése	32
3.2. A főbb csoportok vizsgálata	33
3.2.1. <i>INLA</i>	33
3.2.2. <i>CIRA</i>	33

3.2.3. RIRA és RAAD.....	34
3.2.4. NIRA.....	35
3.2.5. Ifjúsági szervezetek.....	36
3.3. A csoportokhoz való csatlakozás okai.....	36
3.4. A disszidens kampány értékelése és a jövő kérdése.....	38
3.4.1. A kampány és sikeressége.....	38
3.4.2. Az erőszak jelene és jövője	39
4. LEHETSÉGES FORGATÓKÖNYVEK A JÖVŐRE NÉZVE	42
4.1. „Északon a helyzet változatlan”	42
4.2. A republikánus álom?	43
4.3. A történelem ismétli önmagát.....	45
4.4. Albion alkonya.....	45
BEFEJEZÉS	49
1. Összegzés	49
2. Következtetések	50
2.1.1. Első hipotézis.....	50
2.1.2. Második hipotézis	50
2.1.3. Harmadik hipotézis.....	51
3. Eredmények értékelése, várható hasznossága	51
4. Záró gondolatok	52
5. Köszönetnyilvánítás.....	53
IRODALOMJEGYZÉK	54
KÖNYVEK	54
FOLYÓIRATCIKKEK, JELENTÉSEK ÉS MÁS TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓK	55
INTERNETES FORRÁSOK	58
FELHASZNÁLT KÖZVÉLEMÉNYKUTATÁSOK JEGYZÉKE	64
ÁBRÁK JEGYZÉKE.....	67
TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE	68
RÖVIDÍTÉSEK ÉS BETŰSZAVAK JEGYZÉKE.....	69
MELLÉKLETEK.....	71

BEVEZETÉS

1. Bevezető

Az elmúlt tizenöt év során számos, a biztonságpolitika terén meghatározó esemény történt a világban, gondoljunk csak a szír polgárháborúra (2011-); az Iszlám Állam (arabul: الدولة الإسلامية, továbbiakban: IÁ) 2014-től megkezdődő térnyerésére, az Európát is érintő migrációs válságra és a terrorhullámra;¹ a 2020-ban világméretűvé váló koronavírus járványra;² a 2021-es afganisztáni kivonulásra és a Tálib hatalomátvételre (2021)³ vagy a 2022 februárjában kirobbant orosz–ukrán háborúra.⁴ Ezen események és krízisek – jogosan – kiemelt figyelmet élveznek a hazai és nemzetközi tudományos világban, azonban ez idő alatt Észak-Írország belső és külső tényezőinek változásai relatíve kevés figyelmet kapnak.

1998-ban a nagypénteki megállapodással⁵ zárult a második világháború utáni Nyugat-Európa legvéresebb korszaka, a „Troubles” (magyarul: „Zavargások/Bajok”). A megállapodás ígéretet tett egy olyan Észak-Írország létrehozására leszerelésen, hatalommegosztáson és esélyegyenlőségen keresztül, amely megteremti a békés együttélés alapfeltételeit mind a katolikus, mind a protestáns lakosság számára. Azonban ez az egyesek által túlzottan idealisztikusnak megbélyegezett ígéret szerződésben történő szentesítése után 25 évvel egy polarizált társadalmat találunk az Ír-sziget az Egyesült Királysághoz⁶ tartozó részén. Az elmúlt évek, évtizedek során a közösségek egyes helyeken még inkább megosztottan élnek mint a konfliktus alatt. Félkatonai mivoltukat nyíltan felvállaló, illetve azt letagadó szervezetek nyernek teret és követnek el erőszakos cselekedeteket, amelyek számos esetben kimerítik a terrorcselekmények kategóriáját.

1.1. A kutatási téma aktualitása

Ahogy azt bevezetésem elején is kifejtettem, Észak-Írországban egy eszkalációs folyamat figyelhető meg, amelyet az Egyesült Királyságot és a világot érintő trendek nagyban befolyásolnak. A Brexit következtében Észak-Írországban újból fellángolt az unionista–republikánus konfliktus. Észak és az Ír Köztársaság egyesülését ellenző csoportok és személyek

¹ Petter Nesser: "Military Interventions, Jihadi Networks, and Terrorist Entrepreneurs: How the Islamic State Terror Wave Rose So High in Europe." *CTC Sentinel*, 12.3 (2019 márciusa): 15-31.

² Om Prakash Choudhary, et al: "Russo-Ukrainian war: An unexpected event during the COVID-19 pandemic." *Travel Med Infect Dis.* (2022), 48.

³ Ivanka Pjesivac, et al: „Failure or Reasonable Move?: Portrayal of American Pullout from Afghanistan in Russian and American International Media.” *Electronic News* (2023), 17.4: 247–268.

⁴ Om Prakash Choudhary, et al, i.m.

⁵ Angolul: *Good Friday Agreement*

⁶ Földrajzi elhelyezés és magyarázat az 1. számú mellékletben.

lázongásai, valamint az ezt támogató szervezetek *modus operandija* kísértetiesen hasonlítanak a Troubles alatt tapasztaltakhoz. Még mindig találni olyan szerveződések, amelyek önmagukat az Ír Köztársasági Hadsereg (angolul: *Irish Republican Army*, továbbiakban IRA) vagy az Ideiglenes IRA (angolul: *Provisional IRA*, továbbiakban: PIRA) jogos örököseinek tartják. Még mindig aktívak és „hagyományörző” kampányuk mellett, olyan törvénytelen tevékenységeket folytatnak, mint a kiképzés és a merényletek.

A Sinn Féin republikánus párt⁷ a történelemben először nyert a stormonti választásokon, az elmúlt évek feszült hangulatában.⁸ Kampányának célja Írország egyesítése volt, ami sokakból ellenszenvet váltott ki. Azonban a kormányalakítás nem járt sikerrel, ami megbénította Észak-Írország vezetését. Az Egyesült Királyság parlamentje többször is elnapolta az új választásokat, így ennek a problémának megoldása továbbra is húzódik.⁹ Mindeközben a feszültség csak tovább fokozódik, a társadalom demográfiailag – a katolikusok javára¹⁰ – átrendeződik, politikai és gazdasági problémák helyeznek nyomást a brit vezetésre. Meglátásom szerint nem elcsépelt állítás Észak-Írországot „puskaporos hordónak” nevezni.

1.2. A kutatás céljai és központi kérdései

Kutatásom központi kérdései azok az általam és szakirodalom által kiemelten fontosnak tartott tényezők, – beleértve eseményeket, aktorokat és trendeket, – amelyek Észak-Írországból a belső és külső biztonságot befolyásolják. Ezen komponensek kiválasztását a korábbi kutatásaim és a nemzetközi szakirodalom alapján végeztem. A vizsgált szektorok a következők: katonai, politika, gazdasági és társadalmi, amelyeket a buzani többdimenziós biztonsági modell alapján értelmezek. A kiemelt kérdésköröket a következő alfejezetben ismertetem.

Mivel a Troubles korszaka rendkívül kevés magyar szakirodalommal rendelkezik, így munkám egyik fő célja egyfajta hiánypótlás a hazai szakirodalomban. Ezért is választottam a magyart dolgozatomban nyelvül.

⁷ Magyarul: „Mi Magunk.” A párt létrejöttét és tevékenységét a későbbiekben részletezem.

⁸ Shane O'Brien: "Sinn Féin call for a United Ireland referendum by 2025 ahead of general election." *IrishCentral*, 2020. január 22. Elérés: <https://www.irishcentral.com/news/politics/sinn-fein-united-ireland-referendum-2025>. (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 08.)

⁹ "Stormont election: Further delay suggested as NI Protocol talks continue." BBC News, N. Ireland, 2023. január 19. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-64325052>. (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 24.)

¹⁰ Anna Fleck: "Catholics Now Outnumber Protestants in Northern Ireland." *Statista*, 2023. április 11. Elérés: <https://www.statista.com/chart/29695/share-of-different-religions-in-northern-ireland/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 11.)

1.2.1. A kutatás felépítése és kiemelt kérdéskörei

Munkámat négy részre osztottam. A tárgyalás legelső fejezetét egy relatíve hosszabb történelmi bevezetéssel kezdem, amelyben az angol–ír ellentét kialakulását, az ír függetlenség kivívását és a Troubles korszakát ismertetem. Ezeken belül szó lesz a fegyveres konfliktusokról, valamint a társadalmi és politikai változásokról. A konfliktust öt szakaszra osztom, és azon keresztül mutatom be annak fontosabb eseményeit. Meglátásom szerint ennek a résznek tágabb kifejtése, mind időbeli, mind terjedelmi szempontból kifejezetten fontos, mivel a problémakör átfogó, kellően differenciált vizsgálatára alapozott szakirodalom itthon hiányos.

Az előző fejezet folytatásaként a második részben az észak-ír békefolyamatot elemzem. Kiemelésre kerülnek a tűzszünetek és az utolsó akciók. Ezt követően a fejezet többségét a nagypénteki megállapodás (1998) szövegének és hatásának elemzésére szánom. Értékelem a megállapodás korszakalkotó mivoltát, illetve az ez által hozott *de jure* és *de facto* változások is. Röviden leírást adok a dokumentum és a békefolyamat nemzetközi hatásáról is.

A harmadik fejezetben a disszidens kampányt boncolgatom. Bemutatom disszidens szervezetek születését, majd a főbb csoportjaikat vizsgálom. A különböző közösségek tevékenységének elemzése során behatóan azok céljait és *modus operandi*ját. Nemzetközi és hazai források alapján választ kísérek adni arra, hogy mi viszi rá a lakosságot, különösen a fiatalokat, hogy szervezett politikai erőszakot is végrehajtani hajlandó csoportokhoz csatlakozzanak. Az utolsó alfejezetben pedig értékelem magát a disszidens kampányt, különös tekintettel a közelmúlt eseményeire és a legfelkavaróbb akciókra.

A negyedik fejezetben a második rész folytatásaként az észak-ír békefolyamatot vizsgálom napjainkig. A tárgyalás utolsó részét azért a disszidens kampány után helyezem, mivel kronológiailag és tartalmilag is így találtam a leglogikusabbnak. Itt térek majd ki azon republikánusokkal összefüggő információk elemzésének eredményeire, akik nem voltak hajlandók letenni a fegyvert, s ezért sajátos, több vonatkozásban igen ellentmondásos szerepet játszottak a békefolyamat alakulásában. A fejezet elején a 1998-tól a Brexitig történő eseményeket veszem szemügyre, majd a Brexit által okozott társadalmi, gazdasági és politikai, illetve az ezekből fakadó problémákat tekintem át. A problémakör megoldására szolgáló Windsori Keretmegállapodás¹¹ szerepét és fontosságát is bemutatom. Zárásként különböző lehetséges scénáriókat vázolok fel, kiemelve ezek indokait és összefüggéseit, hiszen előfordulhat, hogy kettő vagy több forgatókönyv egymást is előidézheti.

¹¹ Angolul: *Windsor Framework*

Dolgozatom rövid összeggzéssel, a hipotézisem validitásának értékelésével, illetve a köszönetnyilvánításokkal zárom.

1.2.2. Hipotézisek

Dolgozatomban a következő három kutatási előfelvetést (hipotézist) állítottam fel:

1. *„Észak-Írország jelenlegi problémái nem pusztán vallási és etnikai problémák, hanem ezek mellett, illetve egymást erősítve szerepet játszanak olyan meghatározó egyéb társadalmi, valamint politikai és gazdasági problémák is, amelyek nem csak a jelenlegi társadalmi, politikai, gazdasági helyzet alakulását, de a távlati, megnyugtató, végleges békés megoldását is jelentős mértékben befolyásolhatják.”* Ezen kutatási hipotézis érvényességének vizsgálata kapcsán elengedhetetlen Észak-Írország és a térség társadalmi, gazdasági, politikai problémáinak, valamint azok kölcsönhatásainak tanulmányozása. A társadalmi problémák lehetséges forrásai között szerepelnek egyebek között olyan tényezők, mint a XXI. században világszerte jelentős kihívásokat okozó lakbér-ár válság, az elsődleges munkaerőpiac alakulása és belső hangsúlyátrendeződései a munkahely helye, valamint szektorok és alszektorok szerint, továbbá azon egyéb gazdasági folyamatok, amelyek szintén relevánsak lehetnek kutatásom szempontjából. A meghatározó politikai problémák közül kiemelkednek az Egyesült Királyság egészének, és az azt alkotó államoknak belső politikai problémái, illetve azok alakulási trendjei. Természetesen olyan releváns tényezőket és azok lehetséges kölcsönhatásait is vizsgálni kívánom, amelyek Észak-Írország és a térség társadalmi, gazdasági és politikai problémáinak metszet-halmazát alkotják. Amennyiben megállapítható, hogy ezek befolyással bírnak az Észak-Írországban megfigyelhető feszültségre vagy az esetleges megoldási scénáriókra, – akár pozitívan, akár negatívan – abban az esetben az egyes számú hipotézisem igazoltnak tekintem.
2. *„Az Egyesült Királyság kilépése az Európai Unióból befolyásolta a szigetország, különösen Észak-Írország társadalmát és politikai környezetét instabillá téve azt a biztonság politikai és társadalmi szektoraiban.”* A Brexit jelenlegi és lehetséges jövőbeni hatását több alfejezetben is tárgyalom különböző aspektusokból. Nemzetközi dokumentumok, felmérések és elemzések vizsgálatával, különböző korábbi, valamint új mozgalmak összehasonlító vizsgálati eredményeinek áttekintésével tesztelem. Amennyiben

jelentős korrelációt találok annak kapcsán, hogy a Brexit befolyást gyakorolt a szigetország stabilitására és az ezzel összefüggésbe hozható politikai folyamatokra, abban az esetben második hipotézisem bizonyítottnak tekintem. Amennyiben nem vélek összefüggést felfedezni a két folyamat között vagy éppen az ellenkezőjét találok, abban az esetben cáfoltnak tekintem.

3. *„A különböző félkatonai szervezetek ma is jelentős nyomást gyakorolnak Észak-Írország belső és külső biztonságára, tovább súlyosbítva a szektariánus ellentétet.”* Hipotézisem vizsgálatához először áttekintem a nagypénteki egyezmény leszerelésre vonatkozó részeit, illetve ennek betartását. Ezt követően vizsgálom azokat a szervezeteket, amelyek megtagadták a fegyverletételt és az akciók beszüntetését, valamint a Troubles korszaka után létrejövő csoportokat is tárgyalom. Elsősorban a republikánus oldallal foglalkozom, mivel jelenleg ez a legrelevánsabb ebben a tárgykörben, de említés szintjén a lojalista szervezetek is szóba kerülnek. Validnak tekintem hármas számú hipotézisem, amennyiben a különböző félkatonai szervezetek és kampányuk befolyással van az észak-ír biztonsági környezetre, illetve a szektariánus ellentét fokozódására.

2. Definíciós nehézségek, fogalmi tisztázás

2.1. Általános fogalmak

- Biztonsági környezetet befolyásoló tényezők: Kutatómunkám során számos a biztonsági környezetet befolyásoló kérdéskört tárgyalok. A különböző biztonságpolitikai kihívások, kockázatok és fenyegetések együttes, általános definíciója a következő: *„azok... a veszélyt és fenyegetést magukban hordozó helyzetek és állapotok, amelyek általában negatívan befolyásolják az adott országban az átfogó biztonságot, annak egyes összetevőit, s gyengítik a belső és külső stabilitást.”*¹² ¹³ A kockázat általános fogalma a következő: *„Valamely cselekvéssel járó veszély, veszteség lehetősége.”*¹⁴
- Buzani szektorok: Barry Buzan komplex biztonsági modellje öt szektort azonosít, amelyek a következők:

¹² *Hadtudományi Lexikon*. Budapest: Magyar Hadtudományi Társaság, 1992. 42.

¹³ Kőszegvári Tibor: „A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években.” Budapest: *Országos Kiemelt Társadalomtudományi Kutatások*, Budapest, 1993-1996. 14.

¹⁴ Matus János: „Válságkezelés és konfliktusok megelőzése.” Budapest: *Új Honvédségi Szemle* 10. (1995). 47.

- Katonai dimenzió: az egyes államok támadó és védelmi képességét, valamint a szereplők egymás iránti szándékát foglalja magában.
- Politikai dimenzió: az államok szervezeti stabilitását, illetve az ideológiájuk és kormányzati rendszerük legitimitását foglalja magában.
- Gazdasági dimenzió: a nyersanyagok elérhetősége, valamint a pénzügyi és piaci lehetőségek a jólét és a stabilitás fenntartásának érdekében.
- Társadalmi dimenzió: a fejlődés és fenntarthatóság mellett magában foglal olyan kérdésköröket mint a vallás, kultúra, nyelv, hagyományok és a nemzettudat megőrzése.
- Környezeti dimenzió: a helyi és globális bioszféra helyzetét fedi le, illetve ezek épségben tartásának szükségességét az emberiség jövője szempontjából.

Ezek között van átfedés, illetve egymásra is jelentős hatással lehetnek, így ezt a modellt nem egymástól elkülönülő részeknek, hanem egymást is fedő halmazok összességeként képzelhetjük el.^{15 16}

- Terrorista vagy felszabadító szervezet?: A terrorista cselekmények igencsak különbözőek lehetnek. A terrorizmus egységes definíciójának hiánya elsősorban érték- és érdekfüggő. Az alábbi terrorizmus definíciót tekintem a leginkább használhatónak a szakirodalommal egyetértésben: „Az erőszak szándékos alkalmazása, illetve azzal történő fenyegetés a polgári lakossággal illetve civil célpontokkal szemben meghatározott politikai célok elérése végett”¹⁷ Az általános érvénnyel bíró, gyakorlatilag minden terrorizmus-altípusra érvénnyel bíró vonások a következők:¹⁸
 - 1. Tevékenységének lényege: az erőszak szándékos alkalmazása, illetve az azzal való fenyegetés.
 - 2. Tevékenységének végcélja: politikai célok érdekében "puha célpontok" elleni váratlan, formálisan üldözött és büntetett illegitim, preferáltan a média számára nagy hírértékű támadások.

¹⁵ Barry Buzan, Ole Weaver, Jaap de Wilde: *Security: A New Framework For Analysis*. Boulder: Lynne Reinner Publisher, 1998.164-213.

¹⁶ Gábri Máté: "Biztonsági komplexumok az információs korban." *Hadmérnök*, V.4. (2010): 110-121.

¹⁷ Boaz Ganor: "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist another Man's Freedom Fighter?" *Police Practice and Research*, 3.4 (2002): 287-304.

¹⁸ Kiss Zoltán László: "A terrorizmus elleni küzdelem szociológiai természetű kihívásai." *Hadtudomány*, 15.4. (2005): 182-187.

- 3. Célpontjai civilek; a biztonsági szektor szervezeteinek tagjai, valamint kiemelten szimbolikus jelentőségű célpontok.

Mivel az IRA nevet viselő szervezetek eljárásai korszakonként, helyenként és akciókként is eltérhetnek, így kerülöm a terrorista és a felszabadító jelzőket dolgozatom során. Ezek az átfedések megfigyelhetők más felkelőszervezeteknél is.¹⁹

2.2. A témakörhöz specifikus fogalmak

- Lojalizmus, unionizmus: A „lojalista” elnevezés önmagában sokat mondó, hiszen arra utal, hogy ez a csoport hű valamihez vagy valakihez. Ebben az esetben a hűség tárgya az Egyesült Királyság és a brit korona. Az „unionizmus” kifejezés is szinte teljesen megegyező tárgykört fed le: az Egyesült Királyság részesei kívánnak maradni. Minimális különbség van a két kifejezés tartalmi összetevői között, de ezek elemzésem szempontjából nem relevánsak, ezért dolgozatomban a két kifejezést egymás szinonimájaként használok. A lojalisták és unionisták tábora az esetek túlnyomó részében észak-ír angol és skót protestánsok közül kerül ki.²⁰
- Republikanizmus: A republikanizmus vagy ír republikanizmus (írül : *poblachtánachas Éireannach*) egy olyan politikai mozgalom, amely Írország egységét kívánja elérni, köztársasági államformán keresztül vagy amellett. Nincs párthoz vagy más ideológiához kötve ez a nézet, de fontos megemlíteni, hogy gyakran baloldali pártok, illetve mozgalmak és szervezetek körében találjuk a leghevesebb republikánusokat. Mivel az ír republikanizmus szinte elválaszthatatlan az ír nacionalizmustól, így dolgozatomban a „nacionalista” kifejezést a republikánus szó szinonimájaként használok egyetértésben a nemzetközi szakirodalommal és médiával. Természetesen vannak nem republikánus ír nacionalisták (például monarchisták), de számuk elenyésző.
- Szektarianizmus: Szektarianizmus alatt egy olyan radikális nézetet, illetve ahhoz tartozó fogalomkört értek, amely a saját csoportját elvakultan, buzgóan előtérbe helyezi. Dolgozatom kontextusában ezt a vallási, illetve az ezzel egybeforró etnikai ellentétet értem.²¹ Észak-Írországból a protestáns–katolikus, illetve az

¹⁹ Boaz Ganor, i.m. 293.

²⁰ Michael Ignatieff: *Blood and Belonging: Journeys into the New Nationalism*. New York: Vintage, 1994. 184.

²¹ Peter L. Berger: "The Sociological Study of Sectarianism." *Social Research* (1954), 21.4: 467-485.

ír–angol ellentét olyan csoportszellemet és tudatot alakított ki, amelynek gyakori aspektusai a másik csoporttal szembeni etnikai és vallási előítéletek, rasszizmus; s a nacionalista, sovíniszta és xenofób nézetek és megnyilvánulások.

3. Irodalmi áttekintés

A kutatás elkészítéséhez használt forrásokat gondos és tüzetes átvizsgálás után választottam ki. Relevanciájukat tartalmuk, a hivatkozott forrásaik, időszerűségük, valamint a szakirodalomnál a szerző korábbi tudományos háttere alapján választottam ki. Dolgozatomban elsősorban angol nyelvű forrásokat használtam, mivel ezen a nyelven – köszönhetően az elemzés földrajzi elhelyezkedésének – található a legtöbb primer, szekunder és terciér forrás. Ezen felül alkalmaztam az elérhető magyar nyelvű forrásokat is.

Munkám során jelentős mennyiségű újságcikket használtam forrásként, olyan esetekben, amikor olyan résztémaköröket vettem górcső alá, amelyek kis számú vagy nem létező, könyv vagy tanulmány formájában publikált szakirodalommal rendelkeznek. Ilyenek például a közelmúlt politikai eseményei, valamint az elmúlt évek erőszakos cselekményei.

Felhasználtam továbbá a magas nemzetközi szakmai presztízzsel rendelkező sajtóorgánumok elemzéseit és interjúit is. Olyan magas presztízsű, szakmailag, nemzetközileg elismert médiainstítmények termékeit használtam fel elsősorban a teljesség igénye nélkül, mint a British Broadcasting Corporation (továbbiakban: BBC), TheGuardian, a Politico vagy a The Irish Times.

Dolgozatomban több közvélemény-kutatás eredményét felhasználom. Ezeket az adott kérdéskörhöz viszonyított időszerűség, a minta nagysága, illetve annak validitása alapján választottam ki. A megbízhatóságot az adott nemzetközileg elismert kutatóintézet által alkalmazott, nemzetközi sztenderdek szerint használt módszertan és az azt figyelő nemzetközi szakmai közvélemény minőségbiztosítása garantálta. Előnyt élveztek azok a felmérések, amelyek előzetesen elemzésre kerültek. Területre lebontva, fordított kronológiai sorrendben listázásra kerülnek a közvélemény-kutatások.

A következőkben a legfontosabb forrásokat mutatom be, illetve indoklom az azokra esett választást. Ezek kiemelésére azért került sor, mert a témakör kutatásához elengedhetetlen empirikus és számszerű adatokat tartalmaznak.

- *Sutton Index*: Ez az adatbázis *Malcolm Sutton Bear in Mind These Dead: An Index of Deaths from the Conflict in Ireland 1969–1993*²² könyvéből, illetve

²² Malcolm Sutton: "An Index of Deaths from the Conflict of Ireland." *Ulster University: CAIN*. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/cgi-bin/tab2.pl> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 23.)

annak a szerző általi bővítéséből jött létre. Az adatbank – amelyet számos kutatás és intézet tart az egyik legátfogóbb ilyen jellegű gyűjtésnek – különböző paraméterek szerint listázza az észak-ír konfliktushoz köthető áldozatok főbb jellegadó vonásai 1969 és 2002 között. A különböző paraméterek alapján lehet kérni egy-egy paraméter összevetését, amely aztán összehasonlító elemzések empirikus alapja lehet. Változók között találunk olyan kiemelt ordinális változókat mint a szervezeti hovatartozás, név, nem, halál helye vagy éppen felekezeti hovatartozás, továbbá olyan sorrendi változókat, mint a halál időpontja vagy az életkor a halál bekövetkeztekor.

- Paul Gill, John Horgan „*Who Were the Volunteers? The Shifting Sociological and Operational Profile of 1240 Provisional Irish Republican Army Members*”²³ A két kutató munkája áttekintést ad 1240 PIRA tagról, profilokat állít fel, továbbá részletezi az öt szakaszra felosztott Troubles fontosabb eseményeit, fontos megállapításokat tesz róluk. Átfogó tanulmányukban részletekben menően vizsgálják a PIRA szervezeti átalakulásának főbb állomásait és azok jellegadó vonásait.
- *An Analysis of Military Operations in Northern Ireland*:²⁴ Ezen forrás egy átfogó elemzést ad a brit haderő tevékenységéről Észak-Írországon a Banner hadművelet (1969-2007)²⁵ során. A titkosítás alól feloldott dokumentum értekezik a katonai művelet során megszerzett tapasztalatokról, illetve átfogó elemzést ad a konfliktus szereplőiről, beleértve a félkatonai szervezeteket is. Kutatásom számára azért is kifejezetten fontos, mivel a Troubles 1998-as lezárása utáni jelenlétet és eseményeket is tárgyalja.

²³ Paul Gill, John Horgan: “Who Were the Volunteers? The Shifting Sociological and Operational Profile of 1240 Provisional Irish Republican Army Members.” *Terrorism and Political Violence*, 25 (2013): 435-465.

²⁴ *An Analysis of Military Operations in Northern Ireland*. Ministry of Defence (2006), Army Code: 71842.

²⁵ Angolul: *Operation Banner*

1. A „ZAVARGÁSOK” KIALAKULÁSA ÉS ÖSSZEFOGLALÁSA

1.1. Az angol–ír ellentét történelmi háttere

1.1.1 Az első telepesektől az angol teljhatalomig

A Smaragd-szigetnek is nevezett Ír-sziget²⁶ kelta ír lakói a koraközépkorban virágzó kultúrát alakítottak ki, amit a vikingek fosztogató hadjáratai törtek meg a VIII. század végén és a IX. század elején.²⁷ Itt a IX. század közepén többek között létrehozták erősített kereskedőtelepüket, Dublint. A város fontos állomása volt a viking rabszolgakereskedelemnek.²⁸

Az angol–ír ellentét kialakuláshoz vissza kell tekintenünk a XII. századra, amikor először érkeztek anglo–normann telepések a szigetre. A politikailag széttagolt sziget 1169-től kezdődően betelepült új lakói saját rendszert kezdtek el kiépíteni, amellyel a saját és London befolyása folyamatosan erősödött. Az Anglia-hű bevándorlók hatalma 1653-ban teljesedett ki, amikor az ír korona az angol király kezébe került, ezzel perszónálunióba taszítva a sziget nagyobb részét, majd egészét. A meghódított területeken a londoni parlament az ír és római katolikus kisebbség elnyomásán dolgozott mind politikai, mind gazdasági téren.

1641-ben lázadás tört ki a Smaragd-szigeten, létrehozva a pápa, a franciák és a spanyolok által támogatott Ír Katolikus Konföderációt.²⁹ Az angol polgárháború során (1642–1651) az ír katolikus állam a vesztes royalisták oldalára állt. Cromwell győzelme döntő vereséget okozott az országnak, járvány és éhínség miatt az ír lakosság létszáma jelentősen csökkent. A különböző kutatások szerint 15–50% közötti csökkenés történt a lakosság számában,³⁰ sőt egyes korábbi források szerint ez a létszámcsökkenés akár a teljes populáció összlétszámának a 83%³¹ is elérhette³². Ezután felerősödött a vallási és etnikai elnyomás, az ír katolikusoknak el kellett költözniük, több tízezer embert deportáltak és *de facto* rabszolgamunkára fogtak. Több ír- és katolikusellenes törvény is született. Az angol, illetve skót telepések és ültetvényesek főként a sziget északi részén található Ulsterbe települtek,³³ amely ma is az ellentét magterülete. Az 1685 és 1688 között uralkodó II (VII.) Jakab

²⁶ Földrajzi elhelyezés és magyarázat az 1. számú mellékletben.

²⁷ Else Roesdahl: *The Vikings*. London: Penguin Books, 2016. 234.

²⁸ Poul Holm: "The slave trade of Dublin, ninth to twelfth centuries." *Peritia*, 5 (1986): 317–345.

²⁹ Pádraig Lenihan: *Confederate Catholics at war, 1641–1649*. Cork: Cork University, 2003. 10–35.

³⁰ Redcliffe N. Salaman: *The History and Social Influence of the Potato*. Birmingham: University of Birmingham, 1985. 213–214.

³¹ John Patrick Prendergast: *The Cromwellian settlement of Ireland*. New York: P. M. Haverty, 1868. 176–178.

³² A jelentős mértékű eltérés a hiányos vagy a későbbiekben elveszett nyilvántartás miatt van, amelyek még a becslést is megnehezítik.

³³ Pádraig Lenihan, i.m. 4–9.

katolikusként próbálta csökkenteni a keresztény felekezetek közötti egyenlőtlenséget és ellentét, de a protestáns nemesek letaszították a trónról. A Stuart-házi királyt a nemesség meghívására letaszító holland származású III. Orániai Vilmost³⁴ az észak-ír protestáns lakosság mind a mai napig nagy tiszteletben tartja. A számos incitáló tevékenységet folytató rend az ő tiszteletére lett elnevezve Orániai Rendnek (Orange Order, továbbiakban: OO). Az OO számos tagja köthető az észak-írországi protestáns radikalizmushoz.³⁵

631 évvel az első angol ajkú telepések megérkezése után teljeseedett ki az angol teljhatalom, amikor az Ír Királyság beolvadt az Egyesült Királyságba, elveszítve perszonálunió státuszát. Ennek köszönhetően autonómiája tovább csökkent. Az angol és skót lakosok továbbra is primátust élveztek az írekkel szemben, amelyet különböző vallási és etnikai intézkedések tovább súlyosbítottak. Az első világháborúig a kivándorlás, melynek elsődleges oka a jobb élet reménye volt,³⁶ – mint számos más „Újvilágba” indulónak – tovább csökkentette a lakosságot 8,2 millióról kevesebb, mint négy és fél millióra.³⁷ Az emigrálás és az elnyomás-kampány ellenére a lakosság – észak kivételével – ír többségű maradt. Különleges, de nem meglepő módon az ír identitás a katolikus vallással, a skót és angol pedig a protestáns tanok követésével, valamint a mindenkori angol uralkodóhoz való hűséggel forrt össze. A polarizáltság olyan mélyen gyökerezett, hogy például a felekezetek közötti házasságkötés tabunak számított, és gyakran ma is az. A protestáns szülők nem hagyták, hogy gyermekeik a katolikusokkal játszanak, és fordítva. Azokat, akik megszegték ezeket a "normákat", gyakran mindkét oldal kiközösítette.³⁸ Ilyen mélyen gyökerező és még a XXI. században létező protestáns–katolikus ellentétet nehéz elképzelni olyan országokban, mint hazánk, ahol a szektariánus ellentét sikeresen levetkőzte magáról mind a társadalom, mind a politika.

1.1.2. Lázadások, háború és függetlenség

Ahogy azt korábban kifejtettem a fejezetben, az ír függetlenségi törekvéseknek mindig is volt múltja. A parlamentáris úton szervezkedő autonómia növelési törekvések a XIX század végén és a XX. század elején indultak meg igazán. Erre kiváló példa az 1905-ben megalapult Sinn Féin. Alapítója, Arthur Griffith (1871-1922) 1904-es írásában kifejtette, hogy a kiegyezés

³⁴ Asley Maurice: *James II.* London: Dent, 1978. 218-264.

³⁵ Eric P. Kaufmann: *The Orange Order: A Contemporary Northern Irish History.* New York: Oxford University Press, 2007. 274-299.

³⁶ Az 1845 és 1852 között tartó krumplivész, illetve más éhenségek, valamint később az 1929-től 1933-ig tartó nagy gazdasági világválság is elsődleges pushing faktornak számítottak a migráció terén.

³⁷ Vezár István: *Írország.* Budapest: Panoráma, 1987. 35.

³⁸ Ronald Weitzer: "Policing a Divided Society: Obstacles to Normalization in Northern Ireland." *Social Problems*, 33.1 (1985): 41–55.

utáni Osztrák-Magyar Monarchia rendszerének átvétele lenne a legideálisabb Írország számára, ami számos akkori ír és brit gondolkodó véleményével egybevágott. Griffith könyvében jelentős párhuzamokat von Írország és Magyarország között, leírást ad az Osztrák Birodalom politikai környezetéről és kulcsfiguráiról, mint például Deák, Kossuth, Bach vagy éppen Ferenc József.³⁹

Az ír republikanizmus egyik legjelentősebb eseménye az 1916-os húsvéti felkelés volt, amit az Ír Köztársasági Testvériség (angolul: *Irish Republican Brotherhood*, továbbiakban: IRB) szervezett. A rövid, hatnapos felkelés után az IRB vezetőit kivégezték, és az esemény mártírokká tette őket.⁴⁰ Későbbi republikánus félkatonai csoportok gyakran ezt a csoportot tartották elődszervezetüknek, egyfajta propagandaként felhasznált legitimációs kísérletként.

Megtorlasként a "Black and Tans" időszaka következett. A zömében első világháborús veteránokból, kitörés reményében felszerelőkől és kalandvágyó fiatalokból álló rendfenntartó csoport a terror különböző eszközeit alkalmazta. A nyilvános verések mellett az emberrablás és a gyilkosságok is szerepeltek az eszköztárakban.^{41 42}

Az Elős Dáil, azaz parlament 1919-ben kikiáltotta Írország függetlenségét, aminek következtében az angol-ír háború kitört. Az első IRA nevet viselő szervezet is ekkor alakult, hogy szervezeten meg tudja védeni az újonnan megszületett államot, amelybe az angolok elleni fegyveres fellépés is beletartozott.⁴³ A háború 1921-es lezárása sem hozott teljes függetlenséget az Ír Szabad Államnak. Területileg nem volt egységes a Smaragd-sziget, mivel az északi rész brit kézen maradt, továbbá szuverenitása is korlátozott volt, mivel gyakorlatilag domínium státuszba kényszerült. A parlamentnek tovább az angol királyra és annak családjára kellett esküt tenniük, ami tovább mélyítette az ellentéteket.⁴⁴ Ennek következtében polgárháború tört ki az egyezményt ellenző és az azt támogató oldal között 1922-ben. Ekkor szakadt ketté az IRA. Ez a véres polgárháború több ír életet követelt, mint az angol háború.⁴⁵ Az Ír Szabad Állam győzelmével az egyezményt elutasító IRA egységek vagy megszűntek, vagy bujkálni kényszerültek. Később belőlük, illetve az ő örökségükből születtek a Troubles során ismert IRA nevet viselő szervezetek. A győztes fél oldalán harcoló IRA az ír állam fegyveres ereje lett.

³⁹ Arthur Griffith: *Ressurrection of Hungary*. Dublin: Whelan and Son. 1918. 1-95.

⁴⁰ Guy Beiner: "Between Trauma and Triumphalism: The Easter Rising, the Somme, and the Crux of Deep Memory in Modern Ireland." *Journal of British Studies* 46.2 (2007): 366-389.

⁴¹ William J. Lowe: "The war against the RIC, 1919–21". *Éire-Ireland*, 37 (2002): 3–4.

⁴² Marie Coleman: *The Irish Revolution, 1916–1923*. Abingdon: Routledge, 2014. 70-71.

⁴³ Marie Coleman, i.m. 67-94.

⁴⁴ Marsai József: "Az Ír Szabad Állam kialakulása." *Belvedere Meridionale*, 13.1-2 (2001): 96-103.

⁴⁵ Marie Coleman, i.m. 96-116.

1937-ben az Ír Szabad Államban elfogadták az új alkotmányt, ami megváltoztatta az állam nevét és növelte az autonómiát. Ezt követően hosszú politikai és gazdasági konfliktus után elfogadták az Ír Köztársaságról szóló 1948. évi törvényt, ami április 18-án elhozta Írország teljes függetlenségét.⁴⁶ Az illegalitásban működő IRA ezzel tovább veszített relevanciájából.

1.2. A Troubles rövid összefoglalása

1.2.1 A Troubles kezdete és a konfliktus öt részre tagolása

Az első időszakot az ír polgárjogi mozgalom előzte meg, amit részben az amerikai polgárjogi mozgalom inspirált.⁴⁷ A törekvések mozgatórugója az 1967-ben alapított Észak-Írországi Polgárjogi Egyesület (angolul: *Northern Ireland Civil Rights Association*, továbbiakban: NICRA). Célja publikációk, demonstrációk és lobbitevékenység útján való jogegyenlőség volt, mivel számos területen, például lakhatás politikai stb. diszkriminálva volt a katolikus lakosság. Ez, habár kisebb mértékben, de ma is érződik. Az elnyomás egyik kodifikált eszköze az 1933-ban permanensé váló „korbácsolás törvényként” elhíresült törvény volt, ami az észak-ír kormánynak bármilyen eszközt megadott a rend fenntartására, amelyet aránytalanul alkalmaztak az írek ellen.⁴⁸ Az egyenjogúságért és egyenlő bánásmódot küzdő aktivizmus növelte a feszültséget a lojalisták és a republikánusok között. Számos gyűlöletbűncselekményt követtek el a Troubles-t megelőző időszakban.⁴⁹

Alfejezetemben a konfliktust szakirodalmi alapon öt részre bontom, majd kifejtem a legfontosabb eseményeit annak érdekében, hogy átfogó képet tudjak adni az egész korszakról. Az öt részt Paul Gill és John Horgan munkája alapján teszem. A szerzők a PIRA kampányának vizsgálata érdekében osztják fel a Troubles-t.⁵⁰ Ennek a felosztásnak a választása úgy tűnhet, hogy PIRA centrikussá teszi a kutatás ezen részét. Meglátásom szerint ez részben igaz, de ez nem befolyásolja a kutatás célját. A PIRA és más IRA nevet viselő szervezetek kampányán keresztüli korszakismertetés egy adekvát módja tapasztalatom szerint a Troubles vizsgálatának. Láthatjuk a fejezetben leírtakból, illetve annak végén található táblázatból (lásd: 1. táblázat), hogy ezek a republikánus félkatonai szervezetek az egyik, ha nem a legmeghatározóbb szereplői voltak a konfliktusnak.

⁴⁶ Terence Brown: *Ireland: A Social and Cultural History 1922–2002*. London: Harper Perennial, 2004. 160-256.

⁴⁷ Bob Purdie: *Politics in the Streets: The origins of the civil rights movement in Northern Ireland*. Newtownards: The Balckstaff Press, 1990. 90-96.

⁴⁸ John McGuffin: *Internment!* Tralee: Anvil Books, 1973. 23.

⁴⁹ Jennifer Todd, Joseph Ruane: *The Dynamics of Conflict in Northern Ireland*. Cambridge, Cambridge University Press, 1996. 120-125.

⁵⁰ Paul Gill, John Horgan, i.m. 436-437.

Terjedelmileg a leghosszabb az 1969-ben kezdődő és 1976-ban záruló első időszak lesz, mivel évek számában ez a leghosszabb és a leghalálosabb időszaka a Troubles-nek. Az alfejezet végén – ami egyben a fejezetem vége is – egy táblázatot találunk (lásd: 1. táblázat), amelyben az egyes korszakban elhunytakat és a halálért felelős szervezeteket összesítem. A második időszak 1977 és 1980, a harmadik időszak pedig a 1981 és 1989 közötti éveket fedi le. A Troubles végét jelentő két periódus 1990-től 1994-ig, illetve 1995-től 1998-ig tartott.

Időszak	BrVéd⁵¹	RP⁵²	LP⁵³	IrVéd⁵⁴	Ismeretlen	Összesen (éves átlag)
Első időszak 1969-1976	221	943	592	1	42	1179 (224,88)
Második időszak 1977-1980	29	291	66	0	7	393 (98,25)
Harmadik időszak 1981-1989	87	546	118	2	21	774 (86)
Negyedik időszak 1990-1994	27	205	183	0	3	418 (83,6)
Ötödik időszak (1995-1998)	1	61	39	2	2	105 (26,25)
Összesen	365	2046	998	5	75	3489 (116,3)

1. táblázat: A Troubles halálos áldozatinak száma korszak és a halálért felelős szervezet szerint

1.2.2. Egy konfliktus kezdete – az első időszak (1969-1976)

1969. augusztus 12-én a bogside-i csatával kezdődött meg a Troubles első korszaka, miután Derry katolikus többségű városrészén keresztül egy sokak által provokációnak tartott protestáns felvonulás három napos összecsapásba torkollott a helyi katolikusok és a protestánsok, majd a rendőrök között. A gumibotokra, a könnygázra és a vízágyúkra az írek Molotov-koktélokkal és barikádállításokkal válaszoltak. Az elkerített negyedek egyike a jelképpé váló „Free Derry” volt. Hamarosan átgyűrűzött az erőszak Észak-Írország egészére. Az események hatására az IRA újjászervezte magát, és megkezdte hírhedt kampányát. Fő

⁵¹ Brit védelmi erők

⁵² Republikánus félkatonai szervezetek

⁵³ Lojalista félkatonai szervezetek

⁵⁴ Ír védelmi erők

feladatuknak számított az első időszak elején a különböző autonóm területek fegyveres védelme. Augusztus 14-én a brit hadsereg megszállta Észak-Írországot, megkezdve a brit történelem leghosszabb katonai műveletét⁵⁵, a Banner Hadművelet.⁵⁶

A két fő IRA nevet viselő csoport a PIRA és a Hivatalos Ír Köztársasági Hadsereg (angolul: *Official Irish Republican Army*, továbbiakban: OIRA). A szektarianista erőszakot elutasító munkásforradalmat célul kitűző OIRA kampányát 1972-ben megszüntette, mivel rosszul mérte fel a társadalmi viszonyokat.⁵⁷ A szintén baloldali PIRA sikerességét annak is köszönhetette, hogy elsősorban az ír és katolikus identitás megvédése volt a célja az ír egység mellett. A gyakran egyoldalú rendőri túlkapások és a protestáns milíciák erőszakos cselekedetei miatt a veszélyeztetett lakosság jóval magasabb mértékben hajlott az efféle radikalizmus és fegyveres önvédelem irányába.

A 1971 augusztus 9. és 10. között került sor a Demetrius hadműveletre, melyet 1972. július 31-én a no-go zónák felszámolása céljából indított Motorman hadművelet követett. A két művelet során számos személyt internáltak mindkét oldalon a konfliktusban, de az elfogott lojalisták száma alacsony volt a nacionalistákkal összehasonlítva.⁵⁸

Ezen időszak legfontosabb eseménye – Bogside után – a "véres vasárnap" volt. 1972. január 30-án a brit hadsereg tüzet nyitott egy békés tüntetésen résztvevőkre, 14 embert megölve, és több mint 15-öt megsebesítve. Ebben az időszakban a PIRA elkövetett számos autóbomba robbantást is, amelyeket "véres péntekként" emlegettek. 1972. július 21-én mindössze 80 perc alatt a PIRA által elhelyezett bombákból legalább húszat sikeresen felrobbantottak,⁵⁹ ezzel demonstrálva erejüket mind az ellenségeik, mind a helyi lakosság előtt. Ebben az eseményben kilencen veszítették életüket és több mint 100 személy sebesült meg. A tényeket ismerve nem meglepő, hogy 1972 számított a Troubles legvéresebb évének, az első hét éve pedig a legsötétebb időszakának.⁶⁰

⁵⁵ A Banner Hadművelet csak 2007-ben ért véget. Jelentős tapasztalatokkal szolgált a jövő békemissziói számára.

⁵⁶ *An Analysis of Military Operations in Northern Ireland*. London: Ministry of Defence (2006), Army Code: 71842. 2/4

⁵⁷ Fülöp Bence: „Az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg (Provisional Irish Republican Army) – fejlődéstörténete, működése, utóélet.” Szakdolgozat. *Nemzeti Közszerződési Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar*. Budapest, 2023. 13-15.

⁵⁸ *An Analysis of Military Operations in Northern Ireland*. London: Ministry of Defence (2006), Army Code: 71842. 2/7-11

⁵⁹ A különböző források eltérő számokat közölnek.

⁶⁰ Malcolm Sutton: "An Index of Deaths from the Conflict of Ireland." *Ulster University: CAIN*. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/cgi-bin/tab2.pl> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 23.)

1.2.3. A nagy átszervezés – a második időszak (1978-1980)

A második szakasz a legrövidebb az öt közül. Ebben az időszakban történt a PIRA szervezet átalakítása, ami meghatározza a korszakot. A négy év során két kiemelkedő támadás történt. Az első 1978-ban volt, amikor a Belfast környéki Comber településen található La Mon étteremnél 12 ember vesztette életét, és 30 további ember sérült meg egy robbantás következtében. A második fontos támadás 1979 augusztus 27-én történt, amikor merényletet követtek el Lajos Ferenc battenbergi herceg ellen. Ebben a támadásban egy távirányítású bombát irányítottak a herceg hajójára, ahol ő és családja tartózkodott. A támadás következtében életüket vesztette a herceg, 83 éves édesanyja, 14 éves fia Nicholas és 15 éves személyzetis Paul Maxwell.⁶¹ Ez az esemény mély nyomot hagyott a nemzetközi térben. A republikánusok belső támogatottságára nem volt számottevő negatív hatással, de a külföldiekre annál inkább. Az ír-amerikai közösséget különösen megdöbbenette ez az esemény, mivel sokan közülük szolgáltak Lajos Ferenc alatt a második világháborúban. Az amerikai morális és materiális támogatás jelentősen csökkent, illetve nyíltan megszakadt a kapcsolat a Palesztinai felszabadítási Szervezettel is (arabul: منظمة التحرير الفلسطينية továbbiakban: PFSZ).⁶²

1.2.4. A Vaslady – a harmadik időszak (1981-1989)

A harmadik időszak a republikánus politikai kampány fellendülését jelentette, amit részben Margaret Thatcher (1979-1990) keménykezű intézkedései indítottak be. Politikai és gazdasági munkássága miatt jelentős ellenszenvet élvez a Vaslady mind a mai napig az Egyesült Királyságban. A negatívan értékelt intézkedései közül jelentős volt a keménykezű bánásmód Észak-Írországon. Habár már az előző kormány leminősítette a félkatonai szervezetek tagjait hadifogoly státusból a köztörvényes bűnözők szintjére, a Thatcher volt az, aki szilárdan kiállt a republikanizmus ellen,⁶³ ami ironikusan hangzik, hiszen az amerikai republikánusok egyik legnagyobb európai csodálója volt.

Számos sztrájk tört ki tiltakozásul a hadifogolystátusz elvesztése okán az internáltak között. A tiltakozások 1981-ben tetőztek, amikor egy éhségsztrájk során többek között Bobby Sands életét vesztette. Az 27 éves republikánus Sands, aki az éhségsztrájk idején bekerült a brit

⁶¹ Tim Knatchbull: "Tim Knatchbull: the IRA killed my grandfather, but I'm glad the Queen met their man." *The Telegraph*, 2012. július 1. Elérés: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/northernireland/9366701/Tim-Knatchbull-the-IRA-killed-my-grandfather-but-Im-glad-the-Queen-met-their-man.html> (Utolsó megtekintése: 2023. 10. 25.)

⁶² Fülöp Bence, i.m. 22.

⁶³ Charles Moore: Margaret Thatcher: At Her Zenith. New York: Vintage, 2016. 270-330.l

parlamentbe, a tiltakozás hatvanhatodik napján halt meg, mártírrá válva.⁶⁴ Az emléket ma is számos észak-írországi falgrafika őrzi. A Thatcher-ellenesség 1984. október 12-én a Grand Brighton Hotel elleni robbantásban érte el a csúcspontját. Thatcher ugyan túlélte a merényletet, de öten életüket vesztették, köztük egy konzervatív képviselő is, és harmincegyen megsérültek.⁶⁵ Az eset figyelmeztetésként szolgált London számára, és inkább megerősítette ellenállását, ahelyett hogy a kiegyezés fele mozdította volna el.

Gyakran a konfliktus fordulópontjának tekintik az 1987. november 8-án elkövetett támadást. Egy emlékmű közelében elkövetett robbantás 11 embert megölt, további 63-at pedig megsebesített. Az első világháborús megemlékezésen veteránok, civilek és rendvédelmi szervek tagjai vettek részt. A szörnyű támadást elítélte nem csak a brit és az ír kormányok, hanem a nemzetközi közösségben és az észak-ír katolikusságban is nagy port kavart az esemény. Az enniskilleni mészárlás után következő megnövelt biztonsági intézkedések, a felerősödő szektáriánus ellentét és a belső támogatásvesztés a konfliktus politikai úton való megoldására ösztönözte a PIRA-t.

1.2.5. Út a béke felé? – a negyedik időszak (1991-1994)

Miután a katolikus többségű Dél-Armagh megyében a britek elvesztették a szárazföldi irányítást, a Brit Légierő próbált sikertelenül légimegfigyelő és járőr tevékenységet folytatni helikoptereivel a területen. A megye egy republikánus bázisnak számított, ahol az egész Ír-szigeten nem látott szabadsággal tudta az IRA kampányát folytatni. A „Bandit Country” egy igazi „sikersztorivá” vált.⁶⁶ Nem meglepő, hogy számos legendássá vált eset köthető a helyhez, illetve az itt állomásozó milíciákhoz. Jelentős legendáriumnak örvend a hét évig tartó dél-armagh-i mesterlövész kampány. 1990 és 1997 között, félelemben tartva brit védelmi erőket. Csak 1992 augusztusa és a következő év decembere között hat katonával és három rendőrrel végzetek mindössze egy-egy lövés leadásával a „Bandit County” területén és Fermanagh megyében. A legenda szerint „aranyujjának” hívott mesterlövész az Amerikai Egyesült Államokban (továbbiakban: USA) kapott kiképzést, és több mint egy mérföldről képes volt Barrett puskájával pontos lövést leadni. A valóságban két PIRA tag hajtotta végre a támadásokat, gyakran néhány száz méteres távolságon belül. A mesterlövész-mítosz kiépítése egyik kiváló példája az egyes csoportok által frekvencián folytatott lélektani hadviselésnek.⁶⁷

⁶⁴ John M. Feehan: *Bobby Sands and the Tragedy of Northern Ireland*. Sag Harbour: The Permanent Press, 1983. 117-142.

⁶⁵ Charles Moore, i.m. 303-316

⁶⁶ Toby Harnden: *Bandit Country: The IRA & South Armagh*. London: Hodder and Stoughton, 2000. 19-66.

⁶⁷ *An Analysis of Military Operations in Northern Ireland*. Ministry of Defence (2006), Army Code: 71842. 5/8-11.

Az egyik legmeghökkenőbb akciója a negyedik időszaknak az 1991 február 7-i támadás. Egy házilag készített aknavetővel London belvárosában három aknagránátot a Downing Street 10 alatt lévő rezidenciára lőttek ki, ami köztudottan a mindenkori brit miniszterelnök lakhelye. Ugyan többek között maga John Major is az épületben tartózkodott, az esemény nem járt halálos áldozattal.⁶⁸

A legendás tettek és erősnek tűnő kampány ellenére a PIRA vezetősége a színpalak mögött megkezdte a brit kormánnyal való tárgyalást, amelyről csak a szűk elit tudott. Erre azért volt szükség, mert a fiatal PIRA vezetőség belátta, hogy republikánus mozgalom kifulladásban van. A „hosszú háború” egyre inkább fenntarthatatlanná vált. A több évtizedes harc számos ember életét követelte, aki pedig nem halt meg azt vagy bebörtönözték, vagy félelemben kellett, hogy éljen. Még azok is, akik ír-katolikusként csak megfigyelői voltak a konfliktusnak, azok is gyűlöletnek és kirekesztésnek voltak az elszenvedői. Különösen csökkentették a kampány legitimációját és társadalmi támogatottságot az olyan akciók, amelyek kifejezett célpontjai civilek voltak. A legfőbb fordulópontként a – már korábban tárgyalt – enniskilleni robbantást tartják számon. Nem sokan akarták, hogy egy lapon említsék őket vagy mozgalmukat terroristákkal.^{69 70}

1.2.5. Egy véres konfliktus lezárása – Az ötödik időszak (1995-1998)

A tűzszünet során a Sinn Féin, illetve annak elnöke Gerry Adams kiemelkedő szerepet játszott a békefolyamat mindkét fázisában. Ő és pártja közvetítőként szolgált a PIRA és a brit kormány között.⁷¹ Ez egy minden fél számára előnyös helyzet volt, hiszen így az adminisztráció ellen harcoló szervezet a pontos, torzítás nélküli véleményét sikeresen adhatta ellensége tudtára. Kiemelten fontos a folyamat alakulásában a Bill Clinton 1995-ös észak-írországi látogatása, illetve az általa küldött különmegbízott, George J. Mitchell elnöklése a tárgyalásokon.⁷²

Több tűzszünetre is sor került, mint ahogy ez történt 1994 és 1996 között is. A PIRA belső feszültsége jelentősen megnövekedett, mivel a radikálisabb tagok vagy nem bíztak a békefolyamatban vagy nem is akarták azt. Amikor a csoport rájött, hogy a kormány csak időhúzásként használja a fegyvernagyvást és nem tesz valóban a békéért, akkor a csendet megtörve legnagyobb anyagi kárt okozó akcióját vitte véghez. 1996 február 9-én a londoni

⁶⁸ Tony Geraghty, i.m. 192-194.

⁶⁹ John Darby: "Northern Ireland: The background to the Peace Process." *CAIN*, 2003. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/events/peace/darby03.htm> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

⁷⁰ Martin Mansergh: „The early stages of the Irish peace process.” *Accord* (1999): 20-25.

⁷¹ U.o.

⁷² John Darby: "Northern Ireland: The background to the Peace Process." *CAIN*, 2003. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/events/peace/darby03.htm> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

dokkrobbantás két személy halálát okozta, több tucatot pedig megsebesített, illetve becslések szerint nyolcszáz millió fontos anyagi kárt okozott⁷³ A következő támadás helyszíne Manchester belvárosa volt június 15-én, amikor is egy másfél tonnás,⁷⁴ kamionba rejtett bomba több száz embernek okozott kisebb nagyobb sérüléseket. A helyreállítás költsége itt is kimagaslott.⁷⁵

A Konzervatív Párt időhúzása annak is köszönhető, hogy a lojalista DUP és szimpatizánsai fontos részei voltak szavazóbázisának, azonban többek között a támadásoknak is köszönhetően a párt elvesztette a választásokat a Munkáspárt (angolul: *Labour Party*) javára. A két akció után felgyorsult a békefolyamat és Tony Blair kormánya prioritássá tette az észak-ír békefolyamatot. Számos kisebb-nagyobb zökkenő után végül 1998 nagypéntekén került aláírásra a korszakváltó megállapodás.⁷⁶

⁷³ Rory Carroll: "Gerry Adams 'unaware of Docklands bomb but would not have stopped it.'" *The Guardian*, 2022. december 30. Elérés: <https://www.theguardian.com/politics/2022/dec/30/gerry-adams-docklands-bombing-declassified-documents>. (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

⁷⁴ "Manchester bomb 1996 and the city's regeneration." *Manchester City Council*. Elérés: https://www.manchester.gov.uk/directory_record/212397/manchester_bomb_1996_and_the_citys_regeneration (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

⁷⁵ "Manchester 1996 bombing: 'New, albeit limited' leads investigated." *BBC*, 2021. június 15. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-england-manchester-57481746> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

⁷⁶ Jenson Ingraham: "The Irish Peace Process." *CAIN*, 1998. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/events/peace/talks.htm> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

2. ÉSZAK-ÍRORSZÁG POLITIKAI ÉS TÁRSADALMI HELYZETE

2.1. A nagypénteki megállapodás

A több évig tartó békefolyamat gyümölcseként 1998. április 10-én Belfastban aláírásra került a kiemelkedő megállapodás. A dokumentum egyszerre bilaterális egyezmény az Egyesült Királyság és az Ír Köztársaság között, valamint több párti megállapodás. A brit kormány részéről Tony Blair miniszterelnök (1997-2007), Marjorie Mowlam Észak-Írorszáért felelős államtitkár (1997-1999), az ír kormányból pedig Bertie Ahern Taoiseach⁷⁷ és David Andrews külügyminiszter (1997-2000) írták alá az egyezményt. Az Észak-Ír pártok közül számos unionista és nacionalista párt elfogadta az egyezményt. A DUP volt egyetlen nagyobb párt, amely elutasította ezt a megállapodást.^{78 79}

Új intézmények és szervezetek jöttek létre. Ezek közül a legfontosabb az Észak-Ír Közggyűlés, ami Észak-Írország fő törvényhozó szervévé vált.⁸⁰ A végrehajtói ágat az Észak-Ír Végrehajtói Bizottság (amit Tanácsnak is szoktak nevezni) képviseli a szerződés életbelépésétől kezdve. Számos egyéb szervezet és fórum került létrehozásra, ami a hatalommegosztást, az ír parlament és kormány megfigyelői és tanácsadó szerepét teszi lehetővé. A pro-lojalista részrehajlással gyakran vádolt Ulsteri Királyi Rendőrség (angolul: *Royal Ulster Constabulary*) felosztatásra került, helyét az Észak-Írországi Rendőrségi Szolgálat (angolul: *Police Service of Northern Ireland*, továbbiakban: PSNI) vette át.^{81 82 83}

A megállapodás egyik legkiemelkedőbb pontja az, hogy ha Észak-Írország lakosságának többsége az egyesülés mellett voksol egy népszavazáson, akkor minden érintett félnek tiszteletben kell tartania ezt a döntést. Ez gyakori viták tárgya, mivel a többség fogalmát a republikánus és unionista oldal a saját álláspontja szerint másképp véli értelmezni.⁸⁴

Emellett hangsúlyt fektettek a félkatonai csoportok fegyvereinek leadására, az észak-írországi biztonsági intézkedések normalizálására. Három évtizeddel és közel hármezer-ötszáz

⁷⁷ Az Írország miniszterelnöke. Jelentés: „főnök” vagy „vezető.”

⁷⁸ Etain Tannam: „Explaining the Good Friday Agreement: A Learning Process.” *Government and Opposition*, 36.4 (2001): 493-518.

⁷⁹ Lisa O'Carroll: "How did the Good Friday agreement come about and why is it so significant?" *The Guardian*, 2023. április 7. Elérés: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/07/how-did-the-good-friday-agreement-come-about-and-why-is-it-so-significant> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

⁸⁰ Kiemelendő, hogy ez nem minden kérdésben van így. Számos kérdésben csak a londoni parlament dönthet.

⁸¹ "The Belfast/Good Friday Agreement – 25 years on." *House of Commons Library*, 2023. március 28. Elérés: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9547/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

⁸² Kovács Márk: "Nagypénteki Megállapodás és a (P)IRA utódszervezetei." *Hadtudományi Szemle*, 15.3 (2022): 172-175.

⁸³ Fülöp Bence, i.m. 34-35.

⁸⁴ Kovács Márk, i.m. 172.

áldozattal a háta mögött mindkét Írország megkönnyebbülhetett. Az IRA nevet viselő csoportok és a radikális lojalisták túlnyomó része letette a fegyvert. A PIRA 2005-ben nyolc éves tűzszünet után hivatalosan is befejezte kampányát.⁸⁵ Ez jelentős lépés volt a biztonság társadalmi és katonai dimenzióira nézve.

2.2. Nagypéntektől a Brexitig

2.2.1. Az elinduló békefolyamat

A belfasti egyezménynek is nevezett megállapodás 1999 december 2-án lépett életbe⁸⁶ a sikeres népszavazások során, amelyeket északon és délen is megtartottak.⁸⁷ A béke, ami többek között a baszk békefolyamatban is példaként szolgált⁸⁸ nem eredményezett megoldást minden ellentétre. Nagypéntek értelmében az észak-ír kormányok megalakításához szükséges mind a republikánus oldal, mind az unionisták támogatása.⁸⁹ Nem meglepő, hogy 1998 és 2013 között ötször került a közgyűlés felfüggesztésre a hatalommegosztás összeomlása miatt. Leghosszabb ideig 2002 és 2007 között volt felfüggesztve a Stormont.^{90 91} Azonban voltak kiemelkedő lépések a szektariánus ellentét csökkentésére, így nem csak negatív példákkal találkozhatunk.

A fent említett félkatonai leszerelés mellett a nacionalista–lojalista szembenállás is jelentős enyhülést mutatott egészen a Brexitig. Legkiemelkedőbb sikersztori az Ian Paisley elsőminiszter és Martin McGuinness elsőminiszter-helyettes kormánya volt. Paisley, a radikálisan lojalista lelkész McGuinness-t választotta helyettesének, aki korábban a PIRA vezető elitjéhez tartozott. A két korábbi ellenség baráti kapcsolatot ápolt és jelentős sikereket értek el a konszolidáció terén. McGuinness 2017-ig maradt az elsőminiszter helyettes a miniszterelnök 2008-as lemondása után, de kapcsolata a Democratic Unionist Party (DUP)

⁸⁵ Etain Tannam, i.m. 493-518.

⁸⁶ "The Belfast/Good Friday Agreement – 25 years on." *House of Commons Library*, 2023. március 28. Elérés: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9547/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

⁸⁷ "About the Good Friday Agreement: A truly historic opportunity for a new beginning." *Ireland*, 2023. Elérés: <https://www.ireland.ie/en/25-years-of-the-good-friday-agreement/about-the-good-friday-agreement/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

⁸⁸ Agnès Maillot: „Comrades in Arms: Sinn Féin and Basque Separatism.” *Nordic Irish Studies*, 4. (2005): 1-12.

⁸⁹ Gyakorlatban ez a két legnagyobb párt, a Sinn Féin és a DUP közötti megegyezést jelenti.

⁹⁰ "A brief history of Stormont suspensions." *Belfast Telegraph*, 2017. január 11. Elérés: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/a-brief-history-of-stormont-suspensions/35358410.html> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

⁹¹ Jayne McCormack: "Stormont: What is it and why did power-sharing collapse in Northern Ireland?" *BBC*, 2020. január 10. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-politics-50822912> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

többi vezetőjével nem volt olyan szoros, mint Paisley-vel.⁹² Paisley–McGuinness szövetség habár csak egy évig tartott, tanúbizonyságot tett arról, hogy van remény a republikánus–unionista együttműködésre.

2.2.2. A „béke falai” egy megosztott társadalomban

Belfast városában különös látványnak lehetünk tanúi. A protestáns és katolikus negyedek között falakat, falrendszereket találunk, amelyek a berlini fal látványát idézik. A falakat a 20. század közepén építették, hogy csökkentsék a közösségek közötti erőszakot és feszültséget, továbbá, hogy megvédjék mindkét csoportot.^{93 94}

Ezek a téglá, beton és vas építmények gyakran a 8 méteres magasságot elérik. Egyes szakaszain a fal inkább katonai objektumokra emlékeztet, mintsem a civil élet egy mindennapi pontjára. Az úttesteket keresztező falak kapukkal biztosítják a forgalmat, azonban éjszakára vagy szükség szerint zárásra kerülnek.⁹⁵ A különböző forgalmat lassító akadályok, a kamera rendszerek és a falak mellett épített erősített rendőrségek bizarr látványt nyújtanak.⁹⁶

Noha a nagypénteki megállapodás nagy előrelépést jelentett a régió számára, a belfasti békefal továbbra is jelen van a városképben, és továbbra is konfliktusmegelőzési eszközként szolgál. A helyi hatóságok és a közösségi szervezetek együtt dolgoznak azon, hogy fokozatosan lebontsák ezeket a falakat, elősegítsék a megbékélést és az együttélést a két közösség között, azonban ez kevés sikerrel jár. Habár 2013-ban Peter Robinson első-miniszter és helyettese McGuinness célul tűzték ki a falak lebontását 2023-ig, ez nem valósult meg.⁹⁷ A probléma súlyosságát és aktualitását tovább igazolja az a tény, hogy több fal épült a Troubles után, mint

⁹² "How Martin McGuinness and Ian Paisley forged an unlikely friendship." *Belfast Telegraph*, 2017. március 21. Elérés: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/how-martin-mcguinness-and-ian-paisley-forged-an-unlikely-friendship/35550640.html>. (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

⁹³ Rory Carroll: "Belfast's peace walls: potent symbols of division are dwindling – but slowly." *The Guardian*, 2023. április 07. Elérés: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/07/belfasts-peace-walls-potent-symbols-of-division-are-dwindling-but-slowly> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 01.)

⁹⁴ Nánay Mihály: Falon innen, falon túl Észak-Írországból. A Földgömb, 301 (2016): 49-57.

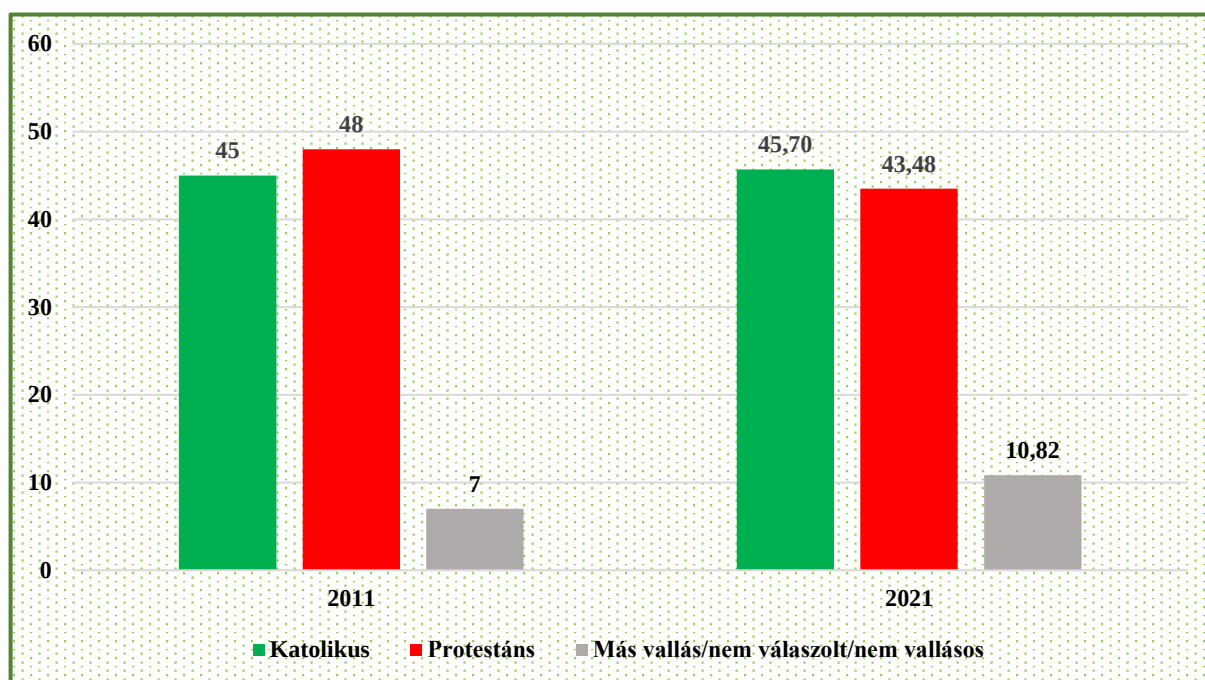
⁹⁵ U.o.

⁹⁶ Fergal Keane, David McIlveen, Niall McCracken: "Cages around houses: Life at Belfast's peace wall." *BBC News*, 2021. április 16. Elérés: <https://www.bbc.com/news/av/uk-northern-ireland-56765168> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 01.)

⁹⁷ Gerry Moriarty: "Robinson and McGuinness want "peace walls" down within 10 years." *The Irish Times*, 2013. május 10. Elérés: <https://www.irishtimes.com/news/robinson-and-mcguinness-want-peace-walls-down-within-10-years-1.1388183> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 02.)

az alatt és előtt.⁹⁸ Jelenleg Észak-Írorszáiban 34 kilométer a békefalak teljes hossza, amelynek túlnyomó többsége Belfastban található.^{99 100}

Ezek a szeparáló építmények kiváló szimbólumai annak, hogy a konfliktus nem aludt ki, még mindig parázslék és jelen van a társadalomban ennek a tudata. Mi sem szimbolizálná ezt jobban, mint az a sok híres falfestmény az ír és az észak-ír történelemből, különösen a Troubles-ból, amelyek ezeket a falakat díszítik. A katolikus és protestáns negyedek lakossága által használt szimbólumok és jelképek természetesen eltérők, mindkét oldal a saját dicsőséges eseményeit, mártírjait, szervezeteit és szimpatizánsait ábrázolja vagy a másik oldal szereplőit tünteti fel negatív fényben. Nem csoda, hogy például az ír negyedekben a grafikák között találunk a palesztin szolidaritást, vagy éppen Moammer Kadhafit ábrázoló grafikákat.¹⁰¹ A későbbiekben tervezek a falfestmények lélektani és kulturális jelentőségéről egy kutatást írni.

1. ábra: A felekezetekhez való tartozás aránya a 2011-es és a 2021-es években, százalékban

Tovább nehezíti a lakónegyedek közötti feszültséget a katolikus lakosság részarányának növekedése. Évszázadok óta először 2021 óta vannak többségben az északi hat megyében a

⁹⁸ "Beyond Good Friday: the future of peace in Northern Ireland." *The Economist*, 2023. április 06. Elérés: https://www.youtube.com/watch?v=7NHsbJXhbBk&list=PLUWeN1ODEtdgsnb8ZBc7_6w_uVCmXcvcCh&index=57 (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 02.)

⁹⁹ Fergal Keane, David McIlveen, Niall McCracken: "Cages around houses: Life at Belfast's peace wall." *BBC News*, 2021. április 16. Elérés: <https://www.bbc.com/news/av/uk-northern-ireland-56765168> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 01.)

¹⁰⁰ "Interfaces Map." *Belfast Interface Project*, 2017. Elérés: <https://www.belfastinterfaceproject.org/interfaces-map> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 02.)

¹⁰¹ Debbie Lisle: "Local Symbols, Global Networks: Rereading the Murals of Belfast." *Alternatives*, 31.1 (2006): 27-52.

katolikusok (lásd: 1. ábra). Ez nagy valószínűséggel a katolikus negyedek terjeszkedéséhez fog vezetni, növelve a szektáriánus feszültséget.

A békefalak emlékeztetnek arra, hogy Észak-Írország békefolyamata hosszú távú elkötelezettséget és erőfeszítést igényel a konfliktuskezelés és a béke megteremtése érdekében. Észak-Írország példája fontos következményekkel jár más hasonló konfliktusok kezelésében, és a megbékélés elősegítésében a világ más részein.

2.3. Brexit észak-ír szemmel

2.3.1. A „British Exit” története

A Brexithez számos komplex tényező vezetett, mint például a növekvő euroszkepticizmus és a konzervatív párt megosztottsága az EU kérdésében. David Cameron a miniszterelnöki pozíciót első ízben 2010 és 2015 között töltötte be. Kampányában ígéretet tett egy referendum kiírására újraválasztása esetén, ezzel nyugtatva párttársait. 2016 június 23-án került sor a népszavazásra, melynek kérdése a következő volt: *“Should the United Kingdom remain a member of the European Union or leave the European Union?”*¹⁰² A szavazati joggal rendelkező lakosság 77,2%-a vett részt a kiemelt fontosságú referendumon. Az érvényes szavazatot leadók 51,9%-a az Európai Unióból való kilépés mellett szavazott.¹⁰³ Ezzel elindult a Brexit hosszadalmas folyamata. Néhány órával az eredmény megjelenése után, július 24-én Cameron bejelentette lemondását. A politikum mellett a nép is nagymértékben megosztott a kérdésben mind a mai napig. A párbeszéd és a közösségi média a két oldal vitájától volt sokáig hangos. Országos és regionális szinten is jól látható az 1. táblázatban szemléltetett adatok alapján, hogy az igennel és nemmel szavazók aránya között relatíve alacsony a különbség, és a két érték közötti differencia sehol sem éri el a 25%-ot.

Theresa May lett Cameron utódja. Az új miniszterelnök bejelentette a Brexit folyamatának megindítását, amelyhez az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ) 50. cikke került aktiválásra. A cikk egy háromlépcsős eljárást határoz meg a kilépési folyamat szabályozására. Először a tagállamnak értesítenie kell az Európai Tanácsot a szándékáról, majd tárgyalások indulnak a kilépési megállapodásról. Az EU Szerződés szerint a kilépési megállapodásnak az Európai Unióval kötött szerződésként kell működnie, és tartalmaznia kell a kilépési feltételeket és a jövőbeli kapcsolatokat. A tárgyalási-megállapodási rész elhúzódása

¹⁰² “Maradjon-e az Egyesült Királyság az Európai Unió tagja, vagy lépjen ki az Európai Unióból?” (saját fordítás)

¹⁰³ “EU Referendum: Results.” BBC News, 2016. Elérés:

https://www.bbc.co.uk/news/politics/eu_referendum/results (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 27.)

annak is jelentős mértékben köszönhető volt, hogy az EU történetében ez volt a legelső ilyen eset.¹⁰⁴

Terület	Maradás mellett szavazott	Kilépés mellett szavazott
Anglia	<u>53,4%</u>	46,6%
Észak-Írország	44,2%	<u>55,8%</u>
Skócia	38,0%	<u>62,0%</u>
Wales	<u>52,5%</u>	47,5%
Teljes Egyesült Királyság	<u>51,9%</u>	48,1%

2. táblázat: Az EU referendum eredménye terület szerint

London és Brüsszel sokéves tárgyalása után az Egyesült Királyság 2020. január 31-én kilépett az Európai Unióból. Az elfogadott megállapodás értelmében egy átmeneti időszak következett, mely 2020. december 31-ig tartott. Ezen átmeneti periódus során az Egyesült Királyság továbbra is köteles volt alkalmazni az uniós jogot és annak hatálya alá tartozott. A tárgyalássorozat első fázisának egyik fő pontja Észak-Írország kérdése volt. Ez a határszakasz nem csak gazdaságilag fontos, hanem szimbóluma volt egy régmúlt kor hátra hagyásának, és egy ebből fakadó nyitottabb jövőnek. Az Írország és Észak-Írország közötti határ a Brexit előtt nagyrészt láthatatlan volt, és a két régió közötti béke és integráció előmozdítására helyezték a hangsúlyt. Ez már a két ország EU csatlakozása előtt létrejött Common Travel Area (magyarul: közös utazási terület, továbbiakban: CTA).¹⁰⁵ A Brexit-folyamat azonban olyan változásokat vezetett be, amelyek hatással voltak a határrendezésre, és új jegyzőkönyvek létrehozását tették szükségessé a határkérdés kezelésére.

Azok a politikusok, akik a kemény Brexit pártján álltak, – mint a sokakat megosztó Brexit Párt (angolul: *Brexit Party*, később *Reform UK*) alapítója, Nigel Farage – a legtöbb szerződésből és kötelezettségből ki akart lépni, még azokból is, amelyek még saját nézeteik szerint is hasznosak lehettek volna hosszútávon. Észak-Írország szempontjából egy ilyen

¹⁰⁴ Takis Tridimas: "Article 50: An Endgame without an End?" *King's Law Journal*, 27.3 (2016): 297-313.

¹⁰⁵ A CTA az Egyesült Királyság és Írország között. A két ország közötti szabad mozgást biztosította és biztosítja a két ország között. Létrejött 1923-ban történt, azonban számos revízió esett át.

kilépés egy kemény határt eredményezett volna. Vagyis, újra fel kellett volna állítani a fizikai határinfrastruktúrát, beleértve a vám- és határellenőrzést, ami alááshatta volna a nagypénteki megállapodásban lefektetett békefolyamatot, továbbá zavaró hatással lenne a kereskedelemre és akadályozná az emberek mozgását a két régió között. Egy ilyen „békeromboló” határ elkerülése érdekében az Egyesült Királyság és az EU az Írországról/Észak-Írországról szóló jegyzőkönyv néven ismert különleges megállapodást kötött¹⁰⁶. Ez a jegyzőkönyv, – másnéven észak-ír protokoll – amely a kilépési megállapodás részét képezi, 2021. január 1-jén lépett hatályba, amikor az Egyesült Királyság hivatalosan is kilépett az EU-ból.

A protokoll értelmében Észak-Írország továbbra is az uniós vám- és szabályozási szabályokat követi, mellyel gyakorlatilag szabályozási határ jön létre az Ír-tengeren Észak-Írország és Nagy-Britannia között. Ez azt jelenti, hogy a Nagy-Britanniából Észak-Írországra érkező árut ellenőrzésnek vetik alá annak biztosítása érdekében, hogy megfeleljenek az uniós előírásoknak. Az ír szárazföldi határon azonban nincs vámellenőrzés. A jegyzőkönyv lehetővé teszi továbbá az áruk szabad mozgását Észak-Írország és az Ír Köztársaság között, ezáltal megőrizve a nyitott határt. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy Észak-Írország az áruk tekintetében továbbra is az EU egységes piacának része marad, míg az Egyesült Királyság többi része eltér az uniós szabályoktól.¹⁰⁷ Ez elsősorban az Uniónak, az ír lakosságnak, illetve Észak-Írország és a köztársaság között ingázóknak kedvez. Természetesen a keményvonalas „brexiteerek” és az ennek jelentős táborát alkotó lojalista észak-ír lakosság nem örült ennek a megoldásnak.

2.3.2. A Brexit társadalmi, politikai és gazdasági hatásai

Észak-Írország gazdasági eltávolodása a Brit-szigettől sokak szerint előbb-utóbb olyan helyzetet teremtené, amelynek következtében megvalósulna egy legális ír egyesülés. Meglátásom szerint a kereskedelmi szabályok okozta eltávolodás spill-over hatást válthat ki az államigazgatás és a hétköznapiak más területeire is, aminek következtében az észak-ír lakosság nagyobb arányban választaná az instabilitás és a felesleges bürokrácia helyett a magasabb biztonságérzetet kiváltó stabilitást, és egyszerűséget. Azonban az „ír álom” megvalósulásának következtében a protestáns lakosság mind politikailag, mind lélekszám tekintetében kisebbségi helyzetbe kerülne. Ez a félelem több demonstrációhoz is vezetett, amelyek keretében többen jogellenes formában fejezték ki elégedetlenségüket és ellenszenvüket. A sajtó több rongálásról

¹⁰⁶ Geoffroy Duparc-Portier, Gioele Figus: „The impact of the new Northern Ireland protocol: can Northern Ireland enjoy the best of both worlds?” *Regional Studies*, 56.8 (2022): 1404-1417.

¹⁰⁷ U.o.

és gyújtogatásról számolt be, amelyeknek elkövetői nem egy esetben kiskorúak voltak.¹⁰⁸ Jól mutatja a Troubles sérelmeinek élő mivoltát az olyan kiskorúak részvétele, akinek csak a szülei, nagyszülei emlékezhetnek a véres periódusra.

2023 május 18-án a stormonti választásokon a Sinn Féin történelmi győzelmet aratott.¹⁰⁹ Az első republikánusként az észak-ír választásokon győzelmet arató párt, nyíltan az ír egység mellett áll. Kampányában hangoztatta, hogy győzelem esetén olyan feltételeket kíván teremteni, amelyeknek köszönhetően 2025-ig egy egyesülési referendum nacionalista győzelemmel zárul.¹¹⁰

Azonban a DUP blokkolta a kormányalakítást és kijelentette, hogy addig nem hajlandó a kormányalakításhoz hozzájárulni, ameddig egy új határrendszert létre nem hoznak. A következő választásokat több alkalommal tolták, kerülve egy újabb választásból adódó feszültség növekedést. Jelenleg határozatlan időre vannak elnapolva az észak-ír választások.¹¹¹ Meglátásom szerint nem lehet hosszabb ideig húzni, mint korábban többször, különösen nem a jelenlegi feszült politikai környezetben.

2.3.3. Windsori Keretmegállapodás

A Brexitből fakadó feszültségre megoldás lehet az újra tárgyalás, ami jelenleg is folyamatban van. Rishi Sunak Konzervatív párti brit miniszterelnök 2023 februárjában megállapodott az Európai Unióval az észak-ír jegyzőkönyv módosításáról. Az új rendszer habár vámolás szempontjából egy bonyolultabb rendszert hozna létre, mégis megállíthatná a London–Belfast eltávolodást anélkül, hogy azt az ír lakosság fenyegetésként percipiálná. 2023. február 27-én az Európai Bizottság és az Egyesült Királyság egy elvi politikai megállapodást kötött, megalapozva a Windsori Keretmegállapodást (továbbiakban: WF), ezzel megindítva a tárgyalássorozatot. Számos vita ellenére 2023. március 22-én a brit parlament 515-29 arányban megszavazta a keretmegállapodást. Az EU és az Egyesült Királyság március 24-én egy

¹⁰⁸ Elliot Smith: "Violent riots have broken out in Northern Ireland — here's why." CNBC, 2021. április 13. Elérés: <https://www.cnn.com/2021/04/13/from-brexit-to-covid-rules-why-violent-riots-have-broken-out-in-northern-ireland.html>. (Utolsó megtekintés: 2023. 09. 12.)

¹⁰⁹ Shane O'Brien: "Sinn Féin call for a United Ireland referendum by 2025 ahead of general election." IrishCentral, 2020. január 22. Elérés: <https://www.irishcentral.com/news/politics/sinn-fein-united-ireland-referendum-2025>. (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 08.)

¹¹⁰ "NI election results 2022: Sinn Féin wins most seats in historic election" BBC News, 2022. május 8. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-61355419>. (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 08.)

¹¹¹ Shawn Pogatchnik: "UK postpones Northern Ireland election indefinitely." Politico: 2022. november 4. Elérés: <https://www.politico.eu/article/uk-postpone-northern-ireland-stormont-election-all-party-opposition-chris-heaton-harris/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

gyorsított eljárást követően írta alá a WF-et, azonban egyes eleminek elfogadásához a Tanács minősített többségi szavazata szükséges.^{112 113 114}

De mit is tartalmaz Sunak elképzelése? A keretrendszer célja, hogy tartós biztonságot és kiszámíthatóságot nyújtson az észak-írországi polgárok és vállalkozások számára, miközben megvédi a nagypénteki megállapodást és az EU egységes piacának integritását, aminek megvalósulását egy kettős vámhatár kialakításával próbál elérni. Lényegében a megállapodás az Ír-tengeren Nagy-Britanniából Észak-Írországba érkező és azon áthaladó árukra vonatkozik. A megállapodás zöld és piros sávokat vezetne be az áruk ellenőrzésének és az azzal kapcsolatos bürokrácia csökkentése érdekében, illetve elválasztaná őket az EU közös piacára történő szállítás veszélyének kitett árúktól. Az Egyesült Királyság többi részéből Észak Írországba érkező áruk nem esnének át külön vámvizsgálaton, azonban az Ír Köztársaságba vagy más EU tagországokba tovább haladó áruk vámolás alá esnének. A WF továbbá tartalmazza a „stormonti féket.”¹¹⁵ Ez a mechanizmus lehetővé teszi az Észak-Ír közgyűlésnek, hogy bármilyen új EU-s szabályt semmisnek tekintsen Észak-Írországra nézve,¹¹⁶ mivel jelenleg a Brexit értelmében az uniós szabályozások érvényben vannak.¹¹⁷

Alapvetően a belső és nemzetközi közeg jól fogadta a keretrendszert és annak EU általi részleges elfogadását. 2023. október 1-jén életbelépett a WF első szegmense, ami egy jelentős sikernek tekinthető. Tervek szerint 2025-ben fokozatosan kerülnek a szabályok és mechanizmusok implementálásra.¹¹⁸ Azonban a politikában maradtak szkeptikus elemek, mint például a DUP-s képviselők és vezetők, akik szerint nincs még ok az örömrre, meg kell várni az implementálást és a rendszer helytállásának mértékét. A szkepticizmus sok lojalista szívében az állam eltávolodásától való félelemből fakad, amit kifejezetten nehéz lesz leküzdeni egy ilyen instabil politikai helyzetben, mint ami az Egyesült Királyságban van jelenleg.

¹¹² "UK and EU formally adopt new Brexit Windsor Framework deal." *BBC*, 2023. május 23. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-65058955> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

¹¹³ "EU-UK relations: EU takes further steps to implement the Windsor Framework." *Council of the EU*, 2023. május 30. Elérés: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/05/30/eu-uk-relations-eu-takes-further-steps-to-implement-the-windsor-framework/?utm_source=dsms-auto&utm_medium=email&utm_campaign=EU-UK%20relations%3A%20EU%20takes%20further%20steps%20to%20implement%20the%20Windsor%20Framework (Utolsó megtekintés: 2022. 11. 12.)

¹¹⁴ Enda McClafferty: "Windsor Framework: New NI trade rules 'will work unbelievably well.'" *BBC*, 2023. október 2. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-66953035> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

¹¹⁵ Saját fordítás, angolul: Stormont Break

¹¹⁶ A szükséges szavazatok száma 30, ami a képviselők egyharmadát jelenti. Ez gyakorlatilag egy engedmény a lojalistáknak.

¹¹⁷ David Torrance: "Northern Ireland – The Stormont Brake." *House of Commons Library*, 2023. március 30. Elérés: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9757/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

¹¹⁸ "An overview of the Windsor Framework." *Northern Ireland Customs & Trade Academy*, 2023. Elérés: <https://www.nicustomstradeacademy.co.uk/overview-of-windsor-framework/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

Fontos megjegyezni, hogy a disszidens republikánus körökben maga a határkérdés megoldása nem fog megbékülést hozni, mivel számukra minden határ elfogadhatatlan. A „brit megszállás” elleni harcot még a puha határ megmaradása esetén is folytatják. Az ír-észak-ír határ keménnyé tétele azonban drasztikus változásokat hozna, mivel a határinfrastruktúra „legitim célpontok” közé tartozik.¹¹⁹ Így ezek a szakaszon kiemelten fontos a status quo megtartása.

A legnehezebb helyzetben talán Sir Jeffrey Donaldson van. A DUP elnöke a WF folyamat elindulása és az engedmények ellenére sem kezdeményezte a kormányalakítást. A 2023-as pártkonferencián előre lépésnek nevezte a folyamatot, ugyanakkor kifejezte, hogy még sok a tennivaló. Az elnök dilemmája abból ered, hogy párttagok radikálisabb változásokat követelnek, azonban a holtpontra fenntartásával kockáztatja az unionista szavazatokat más pártok javára.¹²⁰ A kérdés az, hogy sikerül-e a pártot egyben tartania az elnöknek, az erőfeszítéseivel vagy az megbénul, mint a közgyűlés?¹²¹

¹¹⁹ "New IRA says border infrastructure would be 'legitimate target for attack.'" *Channel 4 News*, 2019. október 16. Elérés: <https://www.youtube.com/watch?v=sK5S3GQ5MXA>. (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)

¹²⁰ Brendan Hughes: "DUP: Jeffrey Donaldson's Windsor Framework dilemma." *BBC*, 2023. október 17. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-67076620> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

¹²¹ Sir Jeffrey Donaldson: "Together We Will Succeed." *DUP*, 2023. november 2. Elérés: <https://mydup.com/news/together-we-will-succeed> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

3. A DISSZIDENS REPUBLIKÁNUS KAMPÁNY

Az előző fejezetben részletesen kifejtett belfasti egyezmény 1998-as aláírása a Troubles korszakának lezárását jelentette. Ez a tényállás általánosságban elfogadott, mind a hétköznapi, mind a politikai, mind a tudományos életben, azonban egyesek szerint a konfliktus nem ért véget azon a bizonyos nagypénteken, sőt egyesek szerint még ma is tart. Ami nem meglepő, hiszen konfliktusokat összekötő álláspontok, elméletek mindig is léteztek, például egyes történészek szerint a második világháború direkt folytatása.¹²² Meglátásaim alapján a Troubles korszaka véget ért az egyezmény aláírásával, azonban az tagadhatatlan, hogy az ellentét és az erőszak nem tűnt el egy tollvonásra, amelynek kiváló szemléltetője a disszidens republikánus jelenség. A következő fejezetben ezen csoportok születését és tevékenységét fejtem ki. Maga az erőszak és az ellentétek sokasága a következő részben kerül értékelésre.

Ebben a fejezetben elsősorban a disszidens republikánus csoportokkal foglalkozom, mivel meglátásom szerint ezek vannak legnagyobb ráhatással jelenleg Észak-Írország biztonsági környezetére a félkatonai csoportok közül.

3.1. A disszidens szervezetek születése

A disszidens szervezetek születése érdekes kérdés, hiszen születésük a nagypénteki megállapodáshoz kötött. Ez alapján két részre oszthatom: a belfasti egyezmény előtt létrejöttek, mint a Folytatólagos/Folytonos IRA (angolul: *Continuity IRA*, továbbiakban: CIRA), illetve az az után születettek, mint az Új IRA (angolul: *New IRA*, továbbiakban: NIRA). Fontos kiemelni, hogy a megállapodás előtt megalakult csoportok többsége a PIRA-ból vált ki az előzetes tűzszünetek során.

Az elő nagyszabású disszidens akcióra 127 nappal nagypéntek után került sor 1998 augusztus 15-én, Omagh-ban. A békeszerződéssel elégedetlen Valódi IRA (angolul: *Real IRA*, továbbiakban: RIRA) követte el a Troubles-ben megszokott autóbomba robbantás formájában. A Market Street-en egy forgalmas bevásárló központ mellett felrobbanó pokolgép 22 áldozattal járt, a sérültek száma pedig 200 és 220 fő közé tehető, azonban egyes források 300 feletti sérültről is írnak.¹²³ A RIRA-nak nem volt célja a magas számú áldozatejtés, azonban az újoncok a támadással kapcsolatos információkat pontatlanul közölték, ami miatt a rendőrség

¹²² Ravasz István: *Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914 – 1945*. Debrecen: Püldo Kiadó, 2003. 1-35.

¹²³ James Dingley: "The Bombing of Omagh, 15 August 1998: The Bombers, Their Tactics, Strategy, and Purpose Behind the Incident." *Studies in Conflict and Terrorism*, 24.6 (2001): 451-465

nem tudott időben reagálni, illetve a rendőrségen belül is történtek tájékoztatási hibák. Az ilyenfajta kapkodás, amely a kezdők között gyakori, egyáltalán nem meglepő, és a katonai pszichológiában ismert jelenség. Gyakori, különösen az első bevetéseknél az előkészületek során, hogy a stresszszint közepes-magas, továbbá az, hogy a tényleges akció alatt jelentősen emelkedik.¹²⁴

Az akció sokkolta a Brit-szigetek lakosságát és vezetését, mivel a közel három évtizedes konfliktus reménnyel teli lezárására kevesebb, mint féléve került sor. Sokan emiatt a Troubles akció között tartják számon, azonban én ezt a véleményt nem osztom, mivel, ahogy azt az előző fejezetben is kifejtettem és megindokoltam, a korszakhatárt 1998. április 10-re teszem.

3.2. A főbb csoportok vizsgálata

3.2.1. INLA

A leghamarabb, 1974-ben létrejött disszidens szervezet az Ír Nemzeti Felszabadító Hadsereg (angolul: *Irish National Liberation Army*, továbbiakban: INLA). Marxista csoportként is túlélte azokat a nehézségeket, amik az OIRÁ-t „megölték,” köszönhetően a szektáriánus ellentétben való állásfoglalásnak, illetve annak, hogy az 1981-es éhségstrájkban sikeresen vettek részt. Taglétszáma becslések szerint 800 fő volt.¹²⁵

Habár 1998-ban tűzszünetet hirdetett, a nagypénteki megállapodást nem fogadta el és kisebb akciókat folytatott, mint löfegyveres támadások, kisebb robbantások, illetve drogdílerek kivégzése. 2010 februárjában ugyan átadták fegyvereiket a hatóságoknak és kampányuk befejezését jelentették be,¹²⁶ 2018-ban és 2019-ben az éhségstrájk évfordulóján fegyveres megemlékezést tartottak.¹²⁷

3.2.2. CIRA

Az 1986-ban alakult CIRA önmagát az eredeti IRA közvetlen folytatásának tekinti. Tagjaik nagypéntek után nem adták fel a fegyvert, és jelenleg is folytatják kampányukat. Az USA 2004. július 13-án nyilvánította hivatalosan terrorszervezetté.¹²⁸ Taglétszámát 50 főre teszik, működéséhez az anyagiakat pedig olyan illegális tevékenységekkel szerzi meg, mint a csempészet.¹²⁹

¹²⁴ Leader's Manual for Combat Stress Control, Field Manual No. 22-51. Washington DC: *Headquarters, US Department of Army*, 1994. 23-36.

¹²⁵ Kovács Márk, i.m. 176-177.

¹²⁶ "Who are the INLA?" *BBC*, 2010. szeptember 14. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-11090412> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)

¹²⁷ Kovács Márk, i.m. 177.

¹²⁸ Kovács Márk: i.m. 177-179.

¹²⁹ *Country Reports on Terrorism 2021*. USA Department of State, 2021. 274-275.

Egyik, ha nem a legismertebb akcióját az Ír Köztársaság fővárosában, Dublinban követte el a szervezet. 2016 február 5-én követte el három AK-47-es gépkarabéllyal felszerelt, SWAT egyenruhát viselő tag, illetve társaik. Az áldozatuk a 33 éves pehelysúlyú ökölvívó, David Byrne volt, akit a következő napi mérkőzésre való mérlegelése során lőttek le. A CIRA szóvivője szerint Byrne részt vett egy RIRA tag meggyilkolásában¹³⁰ 2012 szeptemberében, ezért kellett meghalnia.¹³¹

A csoport 2017-ben ugyan bejelentette a fegyverletételt, de aktív maradt. 2019 december 4-én sikertelen kézigránát-támadást hajtott végre a szervezet egy PSNI jármű ellen,¹³² majd 2020-ban tagjai bombát helyeztek el egy kamionon, úgy időzítve, hogy az akkor robbanjon fel, amikor a jármű egy kompon utazik, 2020. január 31-én. Azért ez a dátum került kiválasztásra, mivel ekkor hagyta el az Egyesült Királyság az Európai Uniót (továbbiakban: EU). A fel nem robbant pokolgépet néhány nappal később találta meg a rendőrség tüzetes keresés után.¹³³

3.2.3. RIRA és RAAD

A korábban már említett, az omagh-i robbantást is elkövető RIRA 1997-ben alapították a békefolyamattal nem megelégedő PIRA tagok. Körülbelül 100 aktív taggal rendelkezett a csoport. Fontos kiemelni, hogy a szervezet egyesült a *Republican Action Against Dugs* (magyarul: Republikánus Fellelés a Drogok Ellen, továbbiakban RAAD) csoporttal 2012-ben, megalkotva a NIRA-t, aminek leírását hamarosan megteszem. Egyes országok, mint az USA mind a mai napig külön szervezetként tekint a RIRA-ra.¹³⁴

Az omagh-i robbantáson sok republikánus szörnyülködött el és pártolt el a RIRA-tól. Külön olaj volt a tűzre, hogy a csoport ragaszkodott az IRA névhez, annak ellenére, hogy a republikánus ügynek csak ártott. Ezt követően mind stratégiai, mind taktikai szinten változtatnia kellett a szervezetnek. A nagystílusú támadások áthelyeződtek Angliába, a Smaragd-szigeten pedig a drogdílerekre helyeződött a hangsúly. A két legmeglepőbb akciójuk a 2000 szeptember 20-án egy RPG-22-sel elkövetett támadás az MI6 központja ellen,¹³⁵ illetve a

¹³⁰ A RIRA, illetve később a NIRA a CIRA elsődleges szövetségese.

¹³¹ Vincent Kearney: "Dublin weigh-in murder: Continuity IRA claims murder of David Byrne." *BBC*, 2016. február 8. Elérés: <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-35523444> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)

¹³² Connla Young: "Continuity IRA says it carried out west Belfast grenade attack." *The Irish News*, 2019. december 6. Elérés: <https://www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2019/12/06/news/continuity-ira-says-it-carried-out-west-belfast-grenade-attack-1783533/> (Utolsó megtekintés: 2021. 11. 10.)

¹³³ "Police believe CIRA planted bomb intended for 'Brexit day' attack." *BBC*, 2020. február 6. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-51401435> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)

¹³⁴ *Country Reports on Terrorism 2021*. USA Department of State, 2021. 275-276.

¹³⁵ "Bomb blast outside BBC." *BBC*, 2001. március 4. Elérés: [news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1201273.stm](https://www.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1201273.stm) (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)

következő év március negyedikén a BBC székháznál elkövetett robbantás.¹³⁶ A két esemény nem követelt halálos áldozatot, tovább csak az utóbbi bevetésük okozott emberi sérülést. Ez a későbbi akcióikra is általánosságban igaz.¹³⁷

A 2008-ban létrehozott RAAD hasonló princípium alapján működött, mint a RIRA, vagyis helyi szinten csak olyan személyekkel végeznek, akik a szektáriánus ellentét mindkét oldalán gyűlöletesnek számítanak a társadalomban. Ahogy azt a csoport neve is szemlélteti, az egyik fő célpontjuk a drogdílerék.¹³⁸

A szakirodalom áttekintése, valamint meglátásom alapján a RIRA-nak ez a modus operandi váltás egy „sikertörténetnek” bizonyult, abban a tekintetben, hogy ezzel a csoportnak sikerült valamennyire elfeledtetni az omagh-i szégyent, illetve előteremteni a fennmaradáshoz szükséges társadalmi támogatottságot.

3.2.4. NIRA

Ahogy azt fentebb említettem, a NIRA a RIRA és a RAAD, illetve kisebb szervezetek összeolvadásából jött létre. Megalapítása után 250-300 főre becsülték a taglétszámot.¹³⁹ Jelenlegi taglétszáma nehezen megállapítható, többek között annak köszönhetően, hogy egyes tagokat az elődszervezetekhez regisztrálnak.

A csoporthoz köthető kimagasló akciók egyike Lyra McKee tragikus halála egy félresikerült rendőri razzia során 2019 április 18-án. McKee azok közé tartozott, akik bámészkodóként életüket vesztették egy disszidensek és rendőrök közötti összecsapás során.¹⁴⁰ Az események hatására a NIRA vezetői McKee újságíró halála miatt, miután a lakosság, a helyi egyházi és civil vezetők, illetve olyan republikánus csoportok, mint a szélsőbaloldali Saoradh¹⁴¹ ellenszenvüket fejezték ki az eseménnyel kapcsolatban, bocsánatot kért és kijelentette, hogy az

¹³⁶ Tom Buerkle: "Attack on MI6 Snarls Central London: Missile Hits the Home Of British Intelligence." *The New York Times*, 2000 szeptember 22. Elérés: <https://www.nytimes.com/2000/09/22/news/attack-on-mi6-snarls-central-london-missile-hits-the-home-of-british.html> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)

¹³⁷ John Morrison: "Reality Check: The Real IRA's Tactical Adaptation and Restraint in the Aftermath of the Omagh Bombing." *Perspectives on Terrorism*, 14.6 (2020): 152-164.

¹³⁸ U.o.

¹³⁹ Tom Brady: "Tom Brady: Threat level remains severe after merger of terror groups." *Independent.ie*, 2012. szeptember 14. Elérés: <https://web.archive.org/web/20121017141817/http://www.independent.ie/opinion/analysis/tom-brady-threat-level-remains-severe-after-merger-of-terror-groups-3228740.html> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)

¹⁴⁰ Connla Young: "New IRA admits murder of journalist Lyra McKee and offers 'sincere apologies.'" *The Irish News*, 2019. április 23. Elérés: <https://www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2019/04/23/news/dissident-republican-new-ira-group-admit-murder-of-journalist-lyra-mckee-and-offer-sincere-apologies--1603611/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 25.)

¹⁴¹ Magyarul: „Felszabadulás/Felszabadítás”

újságíróknak nem volt célpont.¹⁴² A legutóbbi támadások egyike 2023. február 22-én történt, amikor John Caldwell főfelügyelő életét célozták meg. Az esti órákban végrehajtott merényletkísérlet során, – amelynek szörnyűségét tovább súlyosbítja, hogy gyerekek is szemtanúi voltak, – a főfelügyelő életveszélyes sérüléseket szenvedett. Áprilisban távozhatott a kórházból¹⁴³ A hatóságok az eset nyomozása során tizenöt embert tartóztattak le.

3.2.5. Ifjúsági szervezetek

Az előbbieken kiemeltém a számos disszidens szervezet közül az általam, – a szakirodalommal, a rendvédelmi szervekkel és a médiával egyetértésben – a legfontosabbnak tartottakat. Azonban fontos röviden megemlíteni az ifjúsági republikánus szervezeteket, amelyek a disszidensek táborát gyarapítják.

Általánosságban elmondható ezekről az ifjúsági csoportokról, hogy jelentős átfedést képeznek a többi disszidens szervezettel mind támogatás, mind tagság terén. Közülük a legprominensebb a Republikánus Sinn Féinnel¹⁴⁴ (angolul: *Republican Sinn Féin*, továbbiakban RSF) és a CIRA-val is kapcsolatban álló *Na Fianna Éireann* (magyarul: Írország harcosai, továbbiakban: *Fianna*). A kezdetben cserkészcsoporthoz hasonlóan alapított Fianna hamar militarizálódott és fontos szerepet játszott az 1913 és 1923 közötti periódusban, majd az ír polgárháborút követően egészen a Troubles-ig insignifikánssá vált.¹⁴⁵ A korszak végén vesztett tagságából, azonban az elmúlt években ismét sikeres toborzó kampányba kezdett és egyre magasabb aktivitása figyelhető meg. A Fianna és a hozzá hasonlitos szervezetek olyan ceremoniális feladatokat látnak el mint a megemlékezések, katonai temetések, valamint felvonulások, de harcászati szintű és fizikai kiképzésre nem egyszer sor kerül.¹⁴⁶

3.3. A csoportokhoz való csatlakozás okai

A szélsőséges szervezetekhez való csatlakozásnak számos komplex oka lehet, az összes faktor tárgyalása kutatások sorozatát igényelné, még ha csak a disszidens szervezeteket nézzük.

¹⁴² Connla Young: "New IRA admits murder of journalist Lyra McKee and offers 'sincere apologies.'" *The Irish News*, 2019. április 23. Elérés: <https://www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2019/04/23/news/dissident-republican-new-ira-group-admit-murder-of-journalist-lyra-mckee-and-offer-sincere-apologies--1603611/>

¹⁴³ "Timeline of dissident republican activity." *BBC*, 2023. augusztus 14. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-10866072> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)

¹⁴⁴ A Sinn Féin radikális ága, amely 1986-ban vált ki.

¹⁴⁵ John R. Watts: *Na Fianna Éireann: a case study of a political youth organisation*. PhD tézis, *University of Glasgow, Department of Politics*, 1981. VII.

¹⁴⁶ "The Republic's Dissident Youth: Ireland's Young Warriors." *VICE News*, 2015. július 23. Elérés: <https://www.youtube.com/watch?v=UZM9Z0NbQwM> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

Éppen ezért korlátozom fókuszát vizsgálatomnak fiatalok¹⁴⁷ csoportjára, ezen belül is csak a legfontosabb tényezőket emelem ki a szakirodalom alapján.

Kiemelkedő tényező a szociális háttér és az anyagi helyzet, mind Észak-Írországbán, mind a világ más tájain. Több kutatás is megállapította, hogy a munkásosztályból származó fiatalok nagyobb eséllyel fordulnak ezekhez a félkatonai szervezetekhez. A helyzetükből és környezetükből fakadó szociális deprimáltság, illetve sok esetben a kriminalitás olyan helyzetet teremt, amelyben a kapcsolatkiépítés, valamint a társadalmi kitörés jóval nehezebb, mint a más háttérrel rendelkező kortársaik esetében.¹⁴⁸ Továbbá hajlamosító tényező még a hatóságoktól elszenvedett atrocitás is. Problémákkal sújtott negyedekben általában magasabb a rendőri jelenlét, így az itt élők nagyobb eséllyel látnak vagy élnek át efféle atrocitást.^{149 150}

Robert W. White hangsúlyozza a családi kapcsolatok fontosságát a toborzásában. Különösen a mozgalom a családi hálózatokra támaszkodott a Troubles előtt és után. 1969 előtt és 1998 után a republikánus mozgalomban megfigyelhető a rokoni kapcsolatok dominanciája.¹⁵¹ Az olyan elsődleges csoportok, mint a család, illetve az ahhoz kapcsolódó szoros társadalmi hálózatok nem meglepően a fő toborzási területei a republikánizmusnak és az az alá tartozó disszidensségnek.¹⁵² A jogos vagy jogtalan állami erőszak nagyobb eséllyel tapasztalják vagy személyesen, vagy egy családtagjuk példáján keresztül.

A közösségi média szerepe kihagyhatatlan meglátásom szerint. Dieter Reinisch a dublini Fianna vizsgálatánál megállapította, hogy a toborzók előszeretettel alkalmazzák a közösségi média felületeit, illetve a tagság többsége is ezeken keresztül ismerkedett meg a szervezettel és disszidens republikánizmussal.¹⁵³ Ez közre játszhat a szociális deprimáltság, mivel a fokozott online térben való társaságkeresés áttevéődhet az offline térbe, egy tényleges közösséget nyújtva az összetartozás érzésén keresztül.

Andrew Silke szerint a fiatal férfiakat inkább vonzzák a törvénytelen cselekedetek, beleértve a politikai erőszakot, mint idősebb társaikat. Ennek hátterében a fiatalabb kor jellemzően magasabb impulzivitása, nagyobb önbizalma, hajlandósága a kockázatvállalásra,

¹⁴⁷ Fiatalok alatt a 0-25 éves korig terjedő csoportot értem. Számos kiskorú tagokkal rendelkeznek az ifjúsági disszidens csoportok. 10 éves gyermekekről is tesznek említést egyes források, akik a különböző szervezetek programjain vesznek részt.

¹⁴⁸ Dieter Reinisch: "Teenagers and young adults in dissident Irish republicanism: a case study of Na Fianna Éireann in Dublin." *Critical Studies on Terrorism*, 13.4 (2020): 711-712.

¹⁴⁹ Dieter Reinisch, i.m. 711-712.

¹⁵⁰ "The Republic's Dissident Youth: Ireland's Young Warriors." *VICE News*, 2015. július 23. Elérés: <https://www.youtube.com/watch?v=UZM9Z0NbQwM> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

¹⁵¹ Robert W. White: *Out of the Ashes: An Oral History of the Provisional Irish Republican Movement*. Dublin: Merrion Press, 2017.

¹⁵² Dieter Reinisch: i.m. 713-714.

¹⁵³ Dieter Reinisch, i.m. 715-716.

valamint erős státuszvágya áll. Silke továbbá azt állítja, hogy ebben az életkorban erősebb a bosszúvágy iránti hajlam, mint az idősebb korosztályokban. Gill és Horgan említett kutatása és a PIRA támadásainak vizsgálata alapján levonható következtetések szerint ez a Troubles Írországában is megvalósult.¹⁵⁴ ¹⁵⁵ Ebből kifolyólag okunk van feltételezni, hogy ez tény is közrejátszik abban, hogy nagyszámú fiatal tagja a disszidens szervezeteknek.¹⁵⁶

3.4. A disszidens kampány értékelése és a jövő kérdése

3.4.1. A kampány és sikeressége

A disszidens szervezetek egy nehéz születést sikeresen levetkőzve, magukat megújítva képesek voltak a fennmaradásra. A civileket is veszélyeztető terror helyett visszatértek a PIRA eredeti modelljéhez, amiben az ártatlan civil áldozatok minimalizálása és a „legitim célpontok” eliminálása, illetve a hozzájuk tartozó erőforrások és tulajdonok pusztítása volt a támadásaik alapja. Fontos pont volt a népszerűsítésben a hagyományőrző és kegyeleti feladatok ellátására való hangsúlyfektetés, mivel – ahogy azt említettem, – ez egy kiváló eszköz a nacionalista érzelmű írség szimpátiájának elnyerésére.

Fontos különbség a Troubles republikánus szervezetei és a jelen disszidensei között a politikai támogatottság. A múltban a Sinn Féin a PIRA közvetítőjeként szolgált, gyakran tartották a szervezet politikai ágának is a magas átjárhatóság végett. A disszidensek nem rendelkeznek kimagasló politikai támogatottsággal. A Saoradh-ot szokták azonosítani a NIRA „pártjaként,”¹⁵⁷ azonban az átjárhatóság és a kapcsolat közel sem olyan tiszta, mint a Sinn Féin és a PIRA esetében. Ahogy azt említettem, az RFS is kapcsolatban áll disszidensekkel, azonban sem a Saoradh, sem az RSF nem rendelkezik jelentős támogatottsággal.¹⁵⁸ A politikai szócső hiánya megnehezíti a csoportokkal való kommunikációt.

Habár láthattuk a jelenleg is működő szervezetek tagsága relatíve alacsony, nem lehet biztosan tudni, hogy az instabilitás hogyan változtatta meg ezt. Valószínűsíthetően növekedést idézett elő a támogatók és a csatlakozók számában. Az ilyen szervezetben nehéz megmondani a pontos létszámot, mivel azok fokozottan ügyelnek az embereik kilétének titokban tartására.¹⁵⁹

¹⁵⁴ Paul Gill, John Horgan, i.m.438-439.

¹⁵⁵ Fülöp Bence, i.m. 29-33.

¹⁵⁶ "The Republic's Dissident Youth: Ireland's Young Warriors." *VICE News*, 2015. július 23. Elérés: <https://www.youtube.com/watch?v=UZM9Z0NbQwM> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

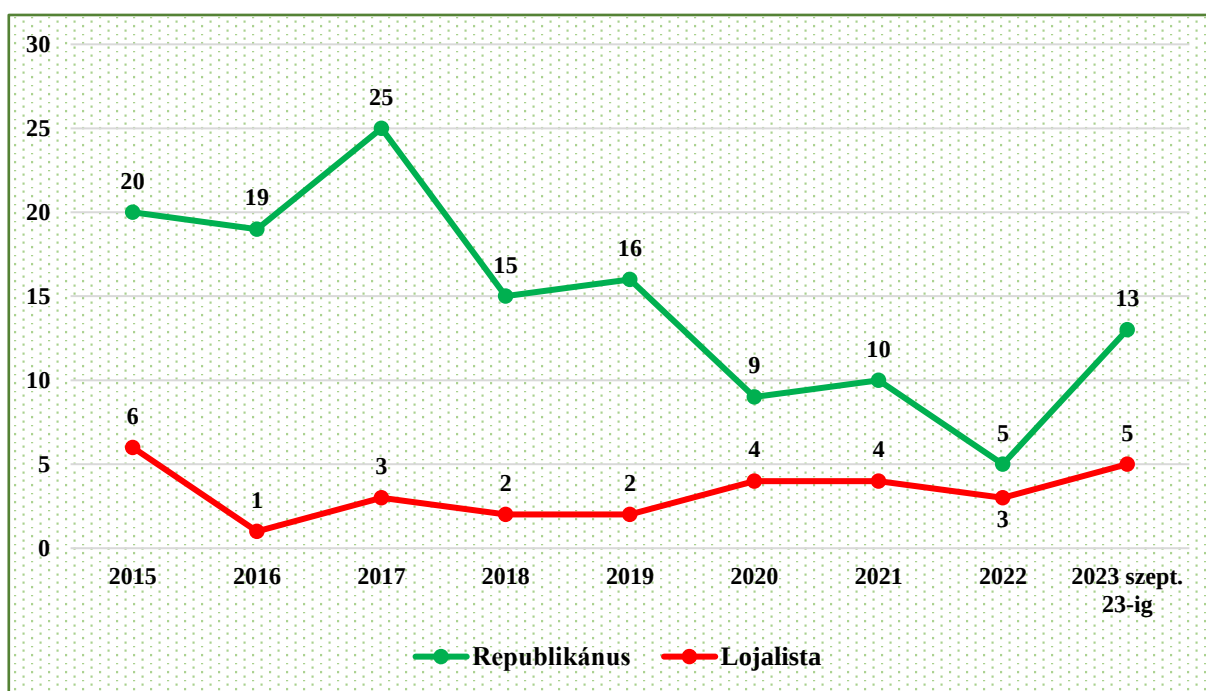
¹⁵⁷ "Investigating the New IRA in Northern Ireland - BBC News." *BBC*, 2019. május 3. Elérés: <https://www.youtube.com/watch?v=qp4VVSynOGs> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)

¹⁵⁸ David Hurley: "Dissidents in Limerick at war over army threats." *LimerickLive*, 2013. január 8. Elérés: <https://www.limerickleader.ie/news/local-news/88103/Dissidents-in-Limerick-at-war-over.html> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)

¹⁵⁹ Paul Gill, John Horgan, i.m.438-439.

3.4.2. Az erőszak jelene és jövője

A 2. ábrán megfigyelhető, hogy a republikánus szervezetek magasabb arányban követnek el félkatonai jellegű lőfegyveres támadásokat,¹⁶⁰ mint a lojalista csoportok. Azonban az utóbbi tábor magasabb arányban követ el testi sértéseket, amit a 3. ábra szemléltet. Ez arra enged következtetni, hogy a republikánus szervezetek, – hasonlóan a Troubles korszakában tapasztaltakhoz, – általánosságban nagyobb fegyverzettel rendelkeznek,¹⁶¹ illetve gyakrabban készek használni azt. A csoportok, tagjaik és szimpatizánsaik által elkövetett erőszakos cselekedetek metodikája és megjelenési formája utalhat arra, hogy a nacionalisták tábora nagyobb mértékben militarizált. Ezt a felvetést tovább erősíti az a tény, hogy a Troubles után megmaradt lojalista félkatonai szervezetek többsége áthelyezte a hangsúlyt a fegyveres tevékenységről a társadalmi és politikai szerepvállalásra. Azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy elemzések szerint még mindig kapcsolatba hozhatók szervezett bűnözéssel,

2. ábra: Az egyes csoportok által elkövetett félkatonai jellegű lőfegyveres támadások

drogkereskedelemmel és egyéb törvényellenes tevékenységekkel,^{162 163} illetve ezen csoportok pusztá jelenléte is agitálóan tud hatni a nem lojalisták táborára.

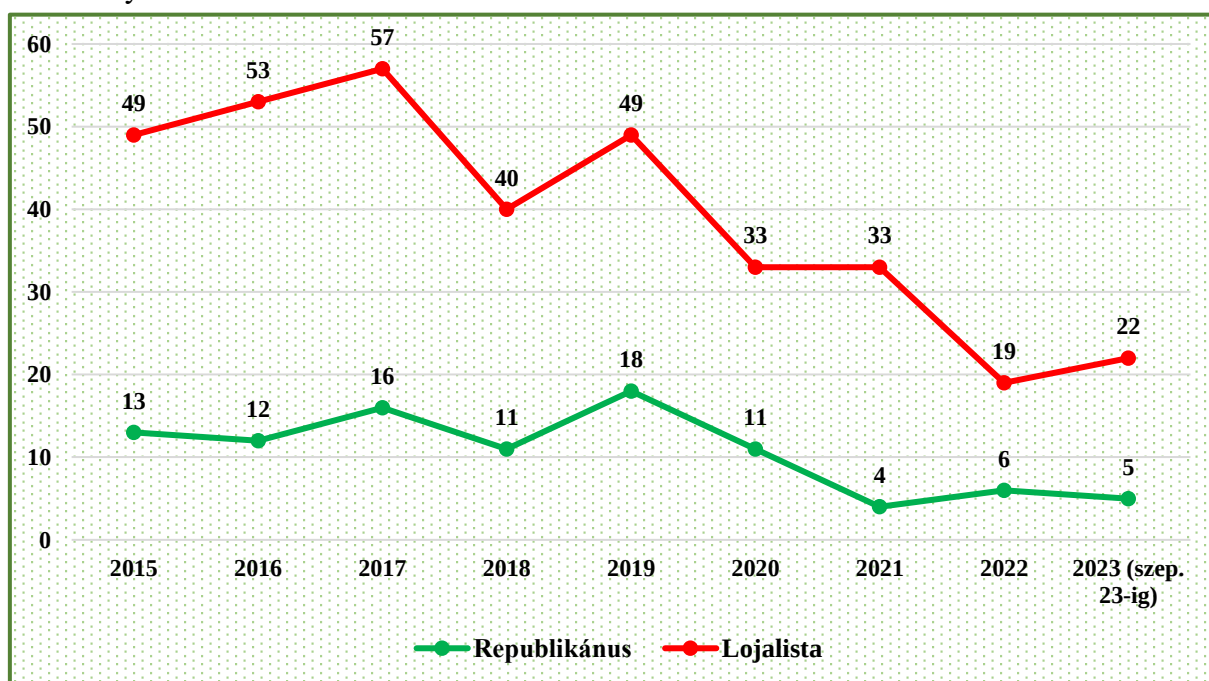
¹⁶⁰ A PSNI által a „paramilitary style shooting” kifejezést fordítottam így.

¹⁶¹ Martin Melaugh: "Violence - Membership and Arsenals of Paramilitary Groups." *CAIN*, 2023. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/violence/paramilitary2.htm> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 20.)

¹⁶² "Loyalist paramilitaries: Who are the groups in Northern Ireland?" *BBC*, 2023. március 27. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-65092928> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 10.)

¹⁶³ "Red Hand Commando should 'simply go away', says PSNI." *BBC*, 2017. október 07. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-41531225> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 10.)

A lőfegyverrel és robbanószerekkel elkövetett támadások száma és jellege, továbbá az ezekre adott reakció igazolja felvetésem, miszerint a republikánus szervezetek nagyobb befolyással vannak Észak-Írország biztonsági környezetére. Befolyásolja tovább a belső biztonságot a 2023 augusztusi szivárgás, aminek keretében tízezer PSNI alkalmazott – beleértve a hivatásos állomány tagjait és a civil alkalmazottakat – adatai kerültek republikánus kézre. Ezáltal a PSNI munkatársai, akiket „legitim célpontnak” tartanak jelentősen magasabb veszélyeztetettségnek vannak kitéve.¹⁶⁴ Nem meglepő, hogy az MI5 2023-ban a terrorveszélyt ismét súlyosra¹⁶⁵ emelte.¹⁶⁶

3. ábra: Az egyes csoportok által elkövetett félkatonai jellegű testi sértések

Annak ellenére, hogy az akciók száma és hevessége jelentősen csökkent a nagypénteki egyezményt követően, azonban a disszidens veszély jelentős maradt. 2015 óta jelentős térnyerést érnek el, beleértve az erőszakos és nem erőszakos területeket.¹⁶⁷ Támogatóik száma is jelentősen növekedhetett. Rapid eskaláció esetén újra előfordulhat, hogy nagyszámban csatlakoznak a republikánus félkatonai szervezethez a lakosságból, ahogy az a Troubles kezdetén történt.¹⁶⁸

¹⁶⁴ "Timeline of dissident republican activity." BBC, 2023. augusztus 14. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-10866072> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)

¹⁶⁵ Angolul: Severe. Előtte jelentős („substantial”) volt. Jelentős terrorveszély megfogalmazásuk szerint azt jelenti, hogy a támadás valószínűsíthető, még a súlyos kategória szerint a támadás nagy valószínűségű.

¹⁶⁶ "Northern Ireland-related Terrorism threat level raised." GOV.UK, 2023. március 23. Elérés: <https://www.gov.uk/government/news/northern-ireland-related-terrorism-threat-level-raised> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

¹⁶⁷ "The Republic's Dissident Youth: Ireland's Young Warriors." VICE News, 2015. július 23. Elérés: <https://www.youtube.com/watch?v=UZM9Z0NbQwM> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

¹⁶⁸ Fülöp Bence, i.m. 11-13.

A tagok állításuk szerint készek harcolni egy egyesült Írországért. A kérdés csak az, hogy ez a harc szerintük mikor jön el?

4. LEHETSÉGES FORGATÓKÖNYVEK A JÖVŐRE NÉZVE

Munkám tárgyalási része végén négy lehetséges forgatókönyvet állítok fel, ezek valószínűségét különböző forrásokkal és trendekkel igazolom. A fejezet célja az, hogy bemutassa, milyen irányba haladhat a térség jövője, illetve, hogy ezek hogyan függenek össze a többi általam felállított scenáriókkal. Mint ahogy azt látni fogjuk, az egyes forgatókönyvek egymás mellett is megtörténhetnek, illetve kiváltó okai lehetnek a másoknak. A forgatókönyvek felállításához megfigyeltem Brit-szigetek történelmét, számba vettem a különböző szakértők jóslatait, illetve a jelenlegi dolgozatom és más kutatásaim eredményeit is felhasználtam.

4.1. „Északon a helyzet változatlan”

Első lehetséges forgatókönyvnek a status quo fennmaradását állítom fel. Ezen scenárió megvalósulása esetében nem következik be drasztikus változás sem Észak-Írország, sem Nagy-Britannia társadalmi, politikai, katonai és gazdasági szektoraiban.

Az atrocitások száma a Troubles óta összességében csökkenő tendenciát mutat még akkor is, ha néha fel-fel lángol az erőszak. Láthattuk továbbá az előzőekben, hogy a Stromont nem most van először krízis helyzetben. Csak 2002 és 2020 között néhány hónap híján összesen nyolc évre volt felfüggesztve Észak-Írország Közgűlése. Az olyan sikerek mint a Paisley–McGuinness kormány szelleme egy kiváló példa az összefogásra és a megbékülés lehetőségére két ellentétes oldalon álló személy és csoport között.

Számos olyan program működik Észak-Írországban amelyek a szektarianizmus ellen küzdenek. Mind a mai napig erősen szegregáltak az iskolák felekezeti szerint, azonban egyre több gyermeket iratnak be integrált intézményekbe, ahol – legalábbis papíron – nem számít a tanulók vallási hovatartozása. Akiknek nem adatik meg a lehetőség, hogy ilyen oktatást kapjanak, azok számos szabadidős és sport programban, csapatban vehetnek részt, ahol a résztvevők háttere nem számít.¹⁶⁹ Ez csak néhány példa a protestáns-katolikus ellentét enyhítésére a Smaragd-sziget északi csücskében.

Fontos megemlíteni a feltörekvő Alliance (magyarul: Szövetség), amelynek a 2022-es választásokon a harmadik legtöbb szavazatot szerezte.¹⁷⁰ Az Alliance az első olyan sikeres politikai párt, amely se republikánusnak, se unionistának nem tartja magát. Egy ilyen mozgalom

¹⁶⁹ "Beyond Good Friday: the future of peace in Northern Ireland." *The Economist*, 2023. április 06. Elérés: https://www.youtube.com/watch?v=7NHsbJXhbBk&list=PLUWeN1ODEtdgsnb8ZBc7_6w_uVCmXcvCh&index=57 (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 02.)

¹⁷⁰ U.o.

kiemelkedő fontosságú lehet a béke megteremtésében, azonban a nagypénteki megállapodásban konszolidálódott rendszerben nem lehet elhelyezni, mivel az észak-ír kormányt csak republikánus és unionista koalíció alapíthat. Azonban jelenleg egy ilyen párt esetleges győzelme csak több problémát okozna jelenleg, mint hasznot.

4.2. A republikánus álom?

Második lehetőségnek Írország egyesülését választottam. Nemzetközi szakirodalomban és a közbeszédben is ez az egyik legelfogadottabb lehetséges forgatókönyv. Az 3. táblázat adatiból látható, hogy a vizsgált közvélemény-kutatások alapján erős ingadozás figyelhető meg azok számára, akik egy következő népszavazáson igennel szavaznának. Fontos kiemelni, hogy a vizsgált időszakban egy alaklommal sem voltak többségben az egyesülést támogatók. Ez egyezést mutat korábbi mintavételekből leszűrt megállapításokkal az esetek túlnyomó többségében. A másik oldalon, az egyesülést elutasító, zömében lojalisták tábora stabil 47% és 50% között mozog. Tovább vizsgálva a közvélemény-kutatások részletes elemzéseit, látható, hogy a protestáns lakosság túlnyomó többsége röghöz kötötten – érthető módon – elutasítja ezt a lehetőséget. A katolikus/ír lakosság gyakran nem biztos a szavazatában vagy bojkottálná a referendumot – hasonlóan az 1973-as népszavazáshoz,¹⁷¹ – ami megmagyarázza a „nem tudja/nem szavazna” kategóriák magas arányát.

Korábban már kifejtettem, hogy 2021-óta katolikus többségű Észak-Írország (lásd: 1. ábra). Hosszútávon ez nagy valószínűséggel egy egyesüléshez vezethet. Rövid- és középtávon a katolikus lakosság összefogására és a protestánsok további meggyőzésére – a protestánsok csoportjában is vannak olyanok, akik az egység mellett voksolnának különböző okokból¹⁷² – lenne szükség egy sikeres népszavazáshoz. A bevezetőben említett győztes Sinn Féin kampány gyakorlatilag erre tett ígéretet. Ennek véghezviteléhez azonban szükséges a politikai viták rendezése és az ebből következő kormányalakítás.

¹⁷¹ "Not Protestants alone." *The Guardian*, 1973. március 10. Elérés: <https://www.theguardian.com/uk/1973/mar/10/northernireland.fromthearchive> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 19.)

¹⁷² Pet Leahy: "Northern Ireland rejects Irish unity by large margin, poll shows." *The Irish Times*. 2022. december 3. Elérés: <https://www.irishtimes.com/ireland/2022/12/03/poll-shows-northern-ireland-rejects-unity-by-large-margin/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 16.)

Időszak	Igen	Nem	Nem tudja/ nem szavazna
2022. szept. 5 – nov. 20	35%	<u>47%</u>	14%
2022. aug. 17 – okt. 15	27%	<u>50%</u>	23%
2022 augusztusa	41%	<u>48%</u>	11%
2022 májusa	34%	<u>48%</u>	15%
2022 áprilisa	31,9%	<u>48,2%</u>	19,8%

3. táblázat: A legutóbbi öt ír egységről szóló referendummal kapcsolatos közvélemény-kutatások eredményei

Miért is tettem kérdőjelet a republikánus álom után? Írország az EU és a világ egyik leggyorsabban fejlődő gazdasága. Az 1980-as, 1990-es évek relatíve szegény Írországa mára a világ egyik legmagasabb egy főre jutó GDP-jével rendelkezik. Amennyiben az IMF jelentését¹⁷³ vesszük figyelembe, Írország a második helyen áll Luxemburg mögött 2023-ban.¹⁷⁴ ¹⁷⁵ Észak-Írország egy főre jutó GDP-je az egyik legalacsonyabb az Egyesült Királyság területei közül,¹⁷⁶ produktivitása pedig 40%-kal alacsonyabb, mint Írországé,¹⁷⁷ továbbá az észak-ír lakosság 27% köztisztviselő vagy közalkalmazott.¹⁷⁸ Egyesülés esetén az északi rész a legszegényebb részévé válna Írországnak, növekedne a munkanélküliség, – elsősorban a brit adminisztrációban dolgozók körében, – és az egy főre jutó GDP is jelentősen csökkenne. Egy ír újraegyesítés hasonlatos lenne az némethez. A beolvadó oldal gazdaságilag elmaradottabb és jelentős támogatásra szorul, az ország gazdagabb részeinek kárára.

Amennyiben megvalósul az ír egység, a fő kérdés az, hogy a Smaragd-sziget egészét birtokló dublini kormány hogyan birkózna meg a gazdasági nehézségekkel és a demográfiai

¹⁷³ World Economic Outlook (October 2023): GDP per capita, current prices. IMF, 2023. októbere. Elérés: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/IRL> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 23.)

¹⁷⁴ Írország(2023): 112 250 USD/fő, Luxemburg(2023): 135 610 USD/fő

¹⁷⁵ Az adatbázis a törpeállamokat, mint Monaco vagy Liechtenstein nem veszi figyelembe.

¹⁷⁶ "Gross domestic product per capita of the United Kingdom in 2021, by region." *Statista*, 2023. június 2. Elérés: <https://www.statista.com/statistics/1168072/uk-gdp-per-head-by-region/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 09.)

¹⁷⁷ John Campbell: "NI productivity 40% lower than Republic of Ireland - report." *BBC*, 2022. november 28. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-63779243> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 25.)

¹⁷⁸ "Will There Ever Be A United Ireland?" *Versed*, 2023. február 20. Elérés: https://www.youtube.com/watch?v=KCc_B4zqv-0&list=PLUWeN1ODEtdgsnb8ZBc7_6w_uVCmXcvCh&index=58 (2023. 11. 02.)

feszültséggel? Autonómiát élvezne a térség – hasonlóan a status quohoz – vagy esetleg mindenképp ragaszkodna a centralizáltabb irányításhoz?

4.3. A történelem ismétli önmagát

A harmadik általam felvetett szcenárió elnevezése, azaz „a történelem ismétli önmagát” egy újabb Troubles kialakulására utal. A forgatókönyv alapja a fokozódó társadalmi és politikai hangulat, ami Észak-Írországból figyelhető meg. Annak ellenére, hogy a félkatonai jellegű támadások a PSNI adatai szerint 2017-es csúcs óta (2010 és 2023-as periódust nézve) csökkenő tendenciát mutatnak, a 2023-as évtől újra emelkedés figyelhető meg (lásd: 2. és 3. ábrák). 2023 szeptember 23-ig bekövetkezett félkatonai jellegű lövöldözések száma 2,25-ször akkora a 2022-es év teljes naptári évben elkövetettek számához képest. Ez a megindult ismételt növekedés származhat többek között a sikertelen kormányalakításából, ami fokozta a társadalmi és politikai feszültséget. Továbbá a felvetett forgatókönyvet tovább alapozza, hogy a WF életbe lépése ellenére is meggátolja a DUP a kormány megalakítását, aminek az indokát a másodikban részletesen kifejtettem. Amennyiben ezek után sem sikerül a DUP vezetőségének kiegyeznie a párt tagjaival és a brit kormánnyal, hogy rendeződhessen a Stormont,¹⁷⁹ abban az esetben tovább eszkalálódhat a politikai ellentét, tovább csorbítva a politikai szektor biztonságát. Egy újabb választás esetén a republikánus siker esteleges elvesztése a nacionalisták számára, egy ismételt Sinn Féin győzelem pedig a lojalisták táborában kelthet ellenszenvet.

Egy újabb Troubles bekövetkezhet továbbá Írország egyesüléséből is, mivel a lojalista tábor mindig is egy szoros csoportot alkotott és Írország részeként még inkább kisebbségi helyzetbe kerülne, mind etnikailag, mind vallásilag, mind politikailag. Egy ilyen helyzetben a London-hű protestánsok táborában is belekezdhet egy radikálisabb kampányba.

4.4. Albion alkonya

Egyes szakértők hosszabb távon az Egyesült Királyság szétesését nem tartják kizárhatónak.^{180 181} A médiában is találunk olyan cikkeket, amelyek az ország jelenleg is tartó

¹⁷⁹ Brendan Hughes: "DUP: Jeffrey Donaldson's Windsor Framework dilemma." *BBC News*, 2023. október 17. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-67076620> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

¹⁸⁰ Satnam Virdee, Brendan McGeever: *Britain in fragments: Why things are falling apart*. Manchester University Press, 2023.

¹⁸¹ Tom Nairn: *The Break-Up of Britain*. London: Verso, 2021.

vagy a jövőben bekövetkező szétesését latolgatják.¹⁸² ¹⁸³ Korábbi kutatásaim alapján megállapítom, hogy ez is egy lehetséges forgatókönyv.

Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága két királyságot (Anglia és Skócia), egy hercegséget (Wales) és egy tartományt (Észak-Írország) foglal magába. Ezek a területek különböző mértékű autonómiával rendelkeznek, azonban a központi brit kormány kiemelkedő befolyással van ezekre a területekre. Különböző ellentétek okán ezek és más területek magasabb autonómiát szeretnének kivívni, amelynek két fő formája van az Egyesült Királyságban.

Az egyik és legegységesebb a függetlenség, az ország adott része függetlenné kíván Londontól és az ország többi részétől. Erre az egyik legismertebb példa a skót függetlenségi mozgalom. A másik a „devolúció” (angolul: *devolution*), vagyis a központosítás csökkentése. Ennek keretében a központi vezetéstől bizonyos erőforrásokat átcsoportosítanak a lokális szintre ezen nézetek támogatói. Ilyen decentralizálásnak tekinthető Skócia, Wales és Észak-Írország jelenlegi állása. Számos földrajzi területe próbál valamilyen szintű autonómia növekedést elérni, mint például Észak-Kelet Anglia,¹⁸⁴ de az előzőleg említett devolvált országrészek is sok esetben törekszenek még nagyobb decentralizációra.

Időszak	Igen	Nem	Nem tudja
2023. okt. 6-11.	45%	<u>47%</u>	8%
2023. okt. 4-5.	46%	<u>48%</u>	6%
2023. okt 2-5.	45%	<u>49%</u>	6%
2023. szept. 4-14.	<u>48%</u>	43%	9%
2023. szept. 8-13.	42%	<u>48%</u>	10%

4. táblázat: A legutóbbi öt skót függetlenséggel kapcsolatos közvélemény-kutatások eredményei

¹⁸² John Crace: "While the world holds its breath, the UK continues to fall apart." *The Guardian*, 2023. október 17. Elérés: <https://www.theguardian.com/politics/2023/oct/17/while-the-world-holds-its-breath-the-uk-continues-to-fall-apart> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

¹⁸³ Tom McTague: "How Britain Falls Apart." *The Atlantic*, 2022. január 5. Elérés: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2022/01/will-britain-survive/621095/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

¹⁸⁴ "North East votes 'no' to assembly." *BBC News*, 2004. november 05. Elérés: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3984387.stm (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 12.)

A függetlenségi törekvéseknek etnikai és politikai hátterük van. Erre a legkiemelkedőbb példa Skócia. Skóciában 2014-ben sor került egy függetlenségi referendumra, azonban ez elbukott. A Brexit-folyamat megkezdődése után komoly mozgalom indult egy újabb népszavazás kiírására, ez új erőre kapott az EU-ból való kilépés finalizálása után, amit a skót lakosság ellenzett. Például a különböző közvélemény-kutatások szerint 2020 június 1 és április 12-e között át mehetett volna egy függetlenségi népszavazás, amennyiben azt a 2014-es „*Legyen-e Skócia független ország?*”¹⁸⁵ kérdéssel teszik fel.¹⁸⁶ A decentralizálást főként a nagyvárosok, elsősorban azok belvárosa támogatja, mivel jobban bíznak a helyi vezetésben, mint az országosban.¹⁸⁷

Az Egyesült Királyság részeinek a szolid kilépési szándéka jelenleg nincs meg (lásd: 4. és 5. táblázatok), azonban a különböző negatív társadalmi és politikai folyamatok átbillenthetik a mérleg nyelvét mind Skóciában, mind Észak-Írországbán. Wales esetében a kilépési szándék relatíve alacsony. Wales esetében elsősorban a devolúciós szándék vagy a status quo megtartása éri el a legmagasabb támogatottságot.

Erőszakos széthullásnak nem látom magas valószínűségét, ugyanakkor ezen szcenárió esetleges bekövetkezése jelentős hatással lehet az egyesült Írország és az újabb Troubles forgatókönyvekre. Skócia esetleges kilépése egy sikeres referendumat idézhet elő Észak-Írországbán és vice versa. Az utóbbi szcenárióra azért hatna Nagy-Britannia szétesése, mivel a Londonhoz hű unionista lakosság szorult helyzetbe kerülne annak terén, hogy hova tartozzanak, azért is, mert az ulster-skótok mind a mai napig jelentős részét alkotják a protestáns észak-ír lakosságnak. Fontos megjegyezni, hogy egy újabb fegyveres konfliktus kirobbanása a Smaragd-sziget északi részén megadhatja azt a lökést, ami végül megszünteti az Egyesült Királyságot.

Természetesen ennek a szcenáriónak a bekövetkezése számos problémát okozna nem csak a Brit-szigeteknek, hanem a nemzetközi rendszernek is. Ilyen például az új államok elismerése, NATO tagság, illetve az a kérdés, hogy ki örökölné az ENSZ Biztonsági Tanácsában az állandó brit tagságot.

¹⁸⁵ „Should Scotland be an Independent Country?” (saját fordítás)

¹⁸⁶ Ugyan ez figyelhető meg 2022 október 12-e és 2013 január 18-a között.

¹⁸⁷ "New polling finds the public overwhelmingly back more devolution to their cities." *Centre for Cities*, 2021. április 09. Elérés: <https://www.centreforcities.org/press/new-polling-finds-public-overwhelmingly-back-more-devolution/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 12.)

Időpont	Függetlenség	Devolúció¹⁸⁸	Status quo	Autonómia csökkentés¹⁸⁹	Senedd megsz.¹⁹⁰	Egyéb¹⁹¹
2023. jún. 5-25.	16%	23%	<u>25%</u>	6%	17%	13%
2023 máj. 12-17.	13%	<u>21%</u>	20%	7%	20%	16%
2023. febr. 3-7.	15%	20%	<u>21%</u>	7%	20%	16%
2022. nov. 1 – dec 25.	14%	21%	<u>23%</u>	7%	20%	14%
2022 szept 20-22	7%	19%	<u>21%</u>	7%	19%	15%

5. táblázat: A legutóbbi öt Wales autonómiájával kapcsolatos közvélemény-kutatások eredményei

¹⁸⁸ Több jogosultság és hatáskör adása a wales-i parlamentnek (Senedd).

¹⁸⁹ Kevesebb jogosultság és hatáskör a Seneddnek.

¹⁹⁰ A Senedd megszüntetése, lényegében brit centralizálás.

¹⁹¹ Nem válaszolt, nincs véleménye vagy egyéb véleményen van

BEFEJEZÉS

1. Összegzés

Az angol-ír konfliktus több évszázados múlttal rendelkezik. Ahogy a politikai és gazdasági elnyomás növekedett, úgy vált két nép egymás ellenségévé. Számos alkalommal próbált egyenlő jogokat és szuverenitást kivívni az ír nép, még az is előfordult, hogy a sziget fiai egymást pusztították. Ezen keresztül remek párhuzamot tudunk vonni a magyar történelemmel.

Miután Írország létrejött, majd hosszadalmas politikai és gazdasági csatározást követően kivívta teljes függetlenségét, néhány évtizedre relatíve csönd volt. Azonban a csendet Észak-Írországban megtörte a bogside-i csata, ami az utolsó csepp volt a katolikus és a protestáns lakosság közötti feszültség poharában. A szakirodalom alapján beazonosított öt szakaszon keresztül megfigyelhettük a prioritások változását és a konfliktus vérességének csökkenését. Különböző katonai műveletek, intrikált politikai lépések és legendás figurák tették még komplexebbé a Troubles korszakát. 1998-ban egy különleges békefolyamat vette kezdetét, azonban az ellentétek megmaradtak. A kis híján harminc év során szerzett tapasztalatok mind a mai napig relevánsak, illetve a korszak sérelmei mind a mai napig élnek az észak-ír társadalomban annak ellenére, hogy nagypéntek egy új, jobb utat taposott ki.

A közelmúlt eseményeit, társadalmi változásait és trendjeit vizsgálva látható, hogy Észak-Írországban a „játékosok” újak, de a sebek a régiek. A Brexit, a disszidens szervezetek és a politikai instabilitás egymás hatását erősítik és a megosztottság útján terelik tovább Észak-Írországot. Kérdés az, hogy sikerül-e ezeket a problémákat érdemileg megoldani?

Témám szempontjából releváns kitekinteni a Brit-szigetek egészére. Észak-Írország egy különleges helyzetben van, hiszen számos vita és konfliktus forrása, illetve Nagy Britannia leginstabilabb területeként tud ugyanúgy az instabilitás és a szeparatizmus sarokkövéként szolgálni, mint a béke és megegyezés szimbólumaként.

Összegezve a dolgozatban foglaltakat, Észak-Írország biztonsági környezete komplex, számos társadalmi, gazdasági, politikai és katonai kihívás, fenyegetés és veszély formálja azt. Ennek megértéséhez elengedhetetlen a történelmet több száz évre visszanyúlva, egyes részeit, mint a XVII., a XVIII. vagy a XX. század eseményeit részletesebben áttekinteni. A kialakult régi és új negatív hatások egy része habár jelentős mértékű enyhülésre került a Troubles lezárása után, jelenleg egy újbóli eszkaláció elindulása figyelhető meg. Az alapkérdés, amit ezzel kapcsolatban fel kell tennünk az az, hogy milyen mértékig és milyen irányba fog ez menni? Egy biztonságosabb Európa és egy biztonságosabb világ építésének érdekében egy újabb Troubles elkerülése kiemelt fontosságú feladat, ami példaként szolgálhat bármely térségnek.

2. Következtetések

2.1.1. Első hipotézis

Az első hipotézisem Észak-Írország problémáinak sokrétűségére vonatkozott, különösen arra, hogy az ellentét nem csak etnikai és vallási, hanem olyan elemek is szerepet játszanak, mint a politika és a gazdaság, illetve, hogy ezek kölcsönhatásban vannak. Vizsgálatom alapján teljes igazolásra került ez a hipotézis. A második fejezetben ismertettem, hogy a második fő részben kifejtettek alapján meginduló békefolyamat ellenére jelentős mértékű volt a politikai instabilitás. Továbbá, amikor a Brexitet tárgyaltam, rávilágítottam nemcsak Észak-Írország, hanem az egész Egyesült Királyságot érintő politikai és gazdasági problémákra, amelyek jelentősen befolyásolják egymást. A WF sem hozta meg az összes várt enyhülést, hiszen a DUP belső és külső dilemmája nem enyhítette a helyzetet.

Igazolták továbbá hipotézisem az utolsó fejezetben vázoltak, miszerint a térség stabilitását jelentősen befolyásolják a gazdasági és politikai törekvések. A Brexit-kérdéskör minden szinten történő mielőbbi megoldása feltétele az ellentét enyhítésének és Észak-Írország konszolidációjának. Azonban paradox módon a politikai problémák megoldásához gazdasági megoldásokat, míg a gazdasági problémák orvoslásához politikai eredményeket várnak egyes szereplők. Ilyen például a DUP. A megoldási és kimeneteli lehetőségeknél kifejezetten fontos a társadalom, a politika és a gazdaság hármasa. Mindhárom változik, mindhárommal vannak problémák, éppen ezért egyik megoldás sem lehet stabil, ameddig az ezekkel kapcsolatos komplex tényezők nincsenek összehangolva.

2.1.2. Második hipotézis

A második hipotézisem az Egyesült Királyság EU-ból történő kilépésének Észak-Írországra gyakorolt hatására vonatkozott. Vizsgálatom a politikai környezetre és a társadalomra, valamint az ezekkel kapcsolatos szektorokra vonatkozott.

A második fejezetben tárgyaltak megmutatták, hogy a Brexit jelentős politikai instabilitást hozott Nagy-Britanniára és Észak-Írországra. Ennek egyik kivételése a Konzervatív Párton és a DUP-n belüli fokozódó ellentét és instabilitás. Továbbá az Írországról/Észak-Írországról szóló jegyzőkönyvet el nem fogadó DUP az új keretrendszer ellenére sem járul hozzá a kormányalakításhoz, ami a politikai biztonságot csorbítja, illetve azon keresztül a társadalmi és gazdasági biztonságot is. A WF enyhítette a Brexitből adódó gazdasági bizonytalanságot, de jelenleg is sok kérdés megoldásra vár az ír–észak-ír határon.

Figyelembevéve az eredményeket, kijelenthető, hogy második hipotézisem teljes igazolást nyert.

2.1.3. Harmadik hipotézis

A harmadik hipotézisem a félkatonai szervezetek által Észak-Írország belső biztonságára kifejtett nyomásra vonatkozott. Kutatásom során a fókusz a republikánus szervezetekre helyeztem, mivel azok aktivitása jóval jelentősebb, mint a lojalistáké. Beazonosítottam továbbá a legfontosabb csoportokat és ismertettem azok tevékenységét, illetve kapcsolati hálójukat. Ezt követően értékeltem azok fejlődését és működését, valamint a szakirodalom alapján összegyűjtöttem a csatlakozásra hajlamosító tényezőket. Továbbá megemlítettem a 2023 márciusában az MI5 ismételten megemelt terrorveszély-szintet, illetve tárgyaltam a legutóbbi adatszivárgást, ami tízezer PSNI alkalmazott biztonságát veszélyezteti.

Mindent összevetve harmadik hipotézisem nagymértékben igazoltnak tekintem. Habár a terrorveszély súlyos, a támadásokat intéző csoportok kis létszámmal és elenyésző politikai támogatottsággal rendelkeznek. Továbbá a 2023-as évben jelentősen emelkedtek ugyan a támadások, közel sincsenek a Troubles szintjén, illetve mind a 2017-es, mind a 2019-es év több támadással járt.

Összefoglalva, a különböző félkatonai szervezetek jelenleg jelentős befolyással vannak Észak-Írország biztonsági környezetére, különösen annak belső biztonságára, azonban ez a befolyás jelenleg kisebb mértékű, mint számos korábbi évben. A kérdés az, hogy a jelenleg elinduló disszidens eskaláció hamarosan megfékeződik vagy tovább folytatódik?

3. Eredmények értékelése, várható hasznossága

Véleményem szerint eredményeim várhatóan a biztonsági tanulmányok terén kerülhetnek hasznosításra, elsősorban a belső konfliktusokkal kapcsolatos elemzések, előrejelzések és fellépés területein. A megállapítások, amelyeket dolgozatomban tettem segítségére lehetnek a bel- és külpolitika kutatóknak, a terrorizmust vizsgálóknak, illetve a Brit-szigetek politikáját, társadalmát, gazdaságát, illetve egyéb aspektusait vizsgálóknak.

A második, illetve negyedik fejezetekben megállapításra került, hogy az észak-ír békefolyamat különleges, más konfliktusokban példaként szolgált. A békefolyamat, annak hibái segíthetnek a nemzetközi béketeremtéssel és a konfliktusmegelőzéssel foglalkozóknak. A kutatásom során megállapított szimptómák más országokban, térségekben is megjelenhetnek. Ezek mielőbbi beazonosítása és kezelése kulcsfontosságú a tartós béke megteremtésében. Az

első fejezet, valamint annak tartalmára épített későbbi megállapítások szemléltetik azt a tényt, hogy annak ellenére, hogy a mai világban habár minden fokozódó ütemben változik, mégis társadalmakat befolyásolnak – még a politika és gazdaság terén is – több évszázadosak a sérelmek, ellentétek.

A harmadik fejezetben tett megállapítások hasznosíthatók lehetnek a felkelő- és félkatonai szervezetekkel foglalkozók számára. A radikalizálódással kapcsolatos elméletek további kutatása elősegítheti az extrémizmus elleni küzdelmet, továbbá deradikalizációs törekvéseket.

A negyedik fejezetben felvázolt scénáriók gondolatindítóként és figyelmeztetőként szolgálhatnak a térséget vizsgálók számára. A jelenlegi problémák komplex módon egymást befolyásolják szektorokon átnyúlóan. Bármilyen megoldásnak Észak-Írországnak, valamint a világ minden táján átfogónak és tartósnak kell lennie, munkám egyik célja ennek szemléltetése volt. Meglátásom szerint ezt kifejezetten fontos megtenni nyugat-európai államok kapcsán is, mivel sokakban egy olyan tévképzet él Nyugat-Európával kapcsolatosan, miszerint ott minden szinte tökéletes, már-már utópisztikus. Valószínűsíthetően ennek köszönhető, hogy gyakran kerülnek minimalizálásra a régió problémái.

A későbbiekben tervezem a témát tovább kutatni, egyes aspektusaira nagyobb fókusz helyezve, s vizsgálati eredményeimet szeretném majd publikációk formájában megjelentetni és előadások formájában megismertetni a szakmai közönség tagjaival.

4. Záró gondolatok

Az 1990-es években meginduló, és 1998 nagypéntekén kicsúcsosodó békefolyamat reménnyel töltötte el Észak-Írország és a térség lakóit. Azonban az új évezredben, különösen az elmúlt néhány évben a helyzet egyre jobban hasonlít újra a több száz éves ellentét és instabilitás Észak-Írországra.

Világosan látszik, hogy a közeljövőben nem számíthatunk a teljes megbékélésre. Az elmúlt évek és hónapok eseményei újra felkavarták az érzelmeket, és feltépték a régi sebeket. Észak-Írország problémái komplexek, ezért komplex megoldásokat is igényelnek. Ezek orvoslására összefogás szükséges az emberi szinttől a nemzetköziig. Több évszázad ellentétét nem könnyű megoldani és előfordulhat, hogy soha nem is lehet, de az enyhítésen való munkálkodás egy biztosabb jövő záloga. A rövid távú önös érdekek félrerakásával számos politikai és társadalmi szereplő hosszú távon magasabb szintű stabilitást és biztonságot tudna megteremteni saját maga és környezete számára is.

Más, nem részrehajló országok példáján és segítségével keresztül meglátásom szerint hamarabb születhet átfogó megoldás. Számos ország leküzdötte a szektáriánus ellentétet, gondoljunk csak hazánkra. A kisebbségvédelmi és a felekezetek egyenjogúságát biztosító rendszerek mintaként szolgálhatnak Észak-Írország számára. Külső és belső erőfeszítésekkel ez a komor jelen a történelem lapjaira száműzhető.

5. Köszönetnyilvánítás

Ezúton szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik segítettek munkám létrejöttében. Kutatási témám kiválasztásában és dolgozatom elkészítésében kiemelkedő volt az ő segítségük. Az általuk tartott órák, az ezekhez kapcsolódó feladatok vagy éppen a számomra nyújtott lehetőségek kiemelkedő szerepet játszottak abban, hogy ezt a munkát a választott témakörben létrehoztam.

Külön szeretném megköszönni konzulensemnek, hogy elvállalta a konzulensi felkérést. Az általa tartott órák során nélkülözhetetlen információkra tettem szert. Az ő segítségével hozzájárult kutatásom színvonalának emeléséhez. Reménykedem, hogy a jövőben is együtt tudunk dolgozni.

Köszönettel tartozom továbbá tanáromnak, akinek szabadon választható óráján még alapszakon megismerkedtem a vallás és biztonság összefüggéseivel, valamint a konfliktusok vallási elemeivel. A tárgy elvégzéséhez a Troubles témájában készítettem beadandó dolgozatot a tanár úr támogatásával. Ez a dolgozat nyitotta meg az utat további kutatásaim előtt ebben a témakörben. Az órákon elsajátított ismeretek jelentősen meghatározták az egyetemi éveim során végzett kutatásaimat.

Szeretném megköszönni a szakkollégiumomnak azt a nélkülözhetetlen segítséget, amelynek során kibontakozhattam a témában. Az előadási és publikációs lehetőségek jelentősen hozzájárultak a témában való elmélyedésben és kibontakozásban.

Végül, de nem utolsó sorban köszönettel tartozom családtagjaimnak és barátaimnak, mivel az ő biztatásuk, tanácsaik és segítségük nélkül nem írhatnám most ezeket a sorokat.

IRODALOMJEGYZÉK

KÖNYVEK

1. Arthur Griffith: *Ressurection of Hungary*. Dublin: Whelan and Son. 1918.
2. Asley Maurice: *James II*. London: Dent, 1978.
3. Barry Buzan, Ole Weaver, Jaap de Wilde: *Security: A New Framework For Analy*. Boulder: Lynne Reinner Publisher, 1998.
4. Bob Purdie: *Politics in the Streets: The origins of the civil rights movement in Northern Ireland*. Newtownards: The Balckstaff Press, 1990.
5. Else Roesdahl: *The Vikings*. London: Penguin Books, 2016.
6. Eric P. Kaufmann: *The Orange Order: A Contemporary Northern Irish History*. New York: Oxford University Press, 2007.
7. *Hadtudományi Lexikon*. Budapest: Magyar Hadtudományi Társaság, 1992.
8. John McGuffin: *Internment!* Tralee: Anvil Books, 1973.
9. John M. Feehan: *Bobby Sands and the Tragedy of Northern Ireland*. Sag Harbour: The Permanent Press, 1983.
10. John Patrick Prendergast: *The Cromwellian settlement of Ireland*. New York: P. M. Haverty, 1868.
11. Jennifer Todd, Joseph Ruane: *The Dynamics of Conflict in Northern Ireland*. Cambridge, Cambridge University Press, 1996.
12. Marie Coleman: *The Irish Revolution, 1916–1923*. Abingdon: Routledge, 2014.
13. Michael Ignatieff: *Blood and Belonging: Journeys into the New Nationalism*. New York: Vintage, 1994.
14. Pádraig Lenihan: *Confederate Catholics at war, 1641-1649*. Cork: Cork University, 2003.
15. Randy Borum: *Psychology of Terroris*. Tampa: University of South Florida, 2004.
16. Robert W. White: *Out of the Ashes: An Oral History of the Provisional Irish Republican Movement*. Dublin: Merrion Press, 2017.
17. Satnam Virdee, Brendan McGeever: *Britain in fragments: Why things are falling apart*. Manchester University Press, 2023.
18. Toby Harnden: *Bandit Country: The IRA & South Armagh*. London: Hodder and Stoughton, 2000.
19. Tom Nairn: *The Break-Up of Britain*. London: Verso, 2021.
20. Vezár István: *Írország*. Budapest: Panoráma, 1987.

FOLYÓIRATCIKKEK, JELENTÉSEK ÉS MÁΣ TUDOMÁNYOS PUBLIKÁCIÓK

1. Agnès Maillot: „Comrades in Arms: Sinn Féin and Basque Separatism.” *Nordic Irish Studies*, 4. (2005): 1-12.
2. *An Analysis of Military Operations in Northern Ireland*. London: Ministry of Defence (2006), Army Code: 71842.
3. Boaz Ganor: "Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist another Man's Freedom Fighter?" *Police Practice and Research*, 3.4 (2002): 287-304.
4. *Country Reports on Terrorism 2021*. USA Department of State, 2021.
5. Debbie Lisle: "Local Symbols, Global Networks: Rereading the Murals of Belfast." *Alternatives*, 31.1 (2006): 27-52.
6. Dieter Reinisch: "Teenagers and young adults in dissident Irish republicanism: a case study of Na Fianna Éireann in Dublin." *Critical Studies on Terrorism*, 13.4 (2020): 702-724.
7. Etain Tannam: „Explaining the Good Friday Agreement: A Learning Process.” *Government and Opposition*, 36.4 (2001): 493-518.
8. Fülöp Bence: „Az Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg (Provisional Irish Republican Army) – fejlődéstörténete, működése, utóélet.” Szakdolgozat. *Nemzeti Közszołgálati Egyetem, Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar*. Budapest, 2023.
9. Guy Beiner: "Between Trauma and Triumphalism: The Easter Rising, the Somme, and the Crux of Deep Memory in Modern Ireland." *Journal of British Studies*, 46.2 (2007): 366-389.
10. Geoffroy Duparc-Portier, Gioele Figus: „The impact of the new Northern Ireland protocol: can Northern Ireland enjoy the best of both worlds?” *Regional Studies*, 56.8 (2022): 1404-1417.
11. James Dingley: "The Bombing of Omagh, 15 August 1998: The Bombers, Their Tactics, Strategy, and Purpose Behind the Incident." *Studies in Conflict and Terrorism* (2001), 24.6: 451-465.
12. John Morrison: "Reality Check: The Real IRA's Tactical Adaptation and Restraint in the Aftermath of the Omagh Bombing." *Perspectives on Terrorism*, 14.6 (2020): 152-164.
13. John R. Watts: Na Fianna Eireann: a case study of a political youth organisation. PhD tézis, *University of Glasgow, Department of Politics*, 1981.
14. Leader's Manual for Combat Stress Control, Field Manual No. 22-51. Washington DC: *Headquarters, US Department of Army*, 1994. 23-36.

15. Ivanka Pjesivac, et al: „Failure or Reasonable Move?: Portrayal of American Pullout from Afghanistan in Russian and American International Media.” *Electronic News*, 17.4 (2022): 247–268.
16. Katy Hayward, Milena Komarova, Ben Rosher: „Political Attitudes in Northern Ireland after Brexit and under the Protocol.” Research. *ARK: Research Update*, 147. (2022. május).
17. Kiss Zoltán László: "A terrorizmus elleni küzdelem szociológiai természetű kihívásai." *Hadtudomány*, 15.4. (2005): 182-187.
18. Kovács Márk: "Nagypénteki Megállapodás és a (P)IRA utódszervezetei." *Hadtudományi Szemle*, 15.3 (2022): 171-182.
19. Kőszegvári Tibor: „A közép-európai térség és Magyarország biztonságát fenyegető veszélyek az 1990-es években.” Budapest: *Országos Kiemelt Társadalomtudományi Kutatások*, 1996.
20. Matus János: „Válságkezelés és konfliktusok megelőzése.” Budapest: *Új Honvédségi Szemle*, 10. (1995). 47.
21. Martin Mansergh: „The early stages of the Irish peace process.” *Accord* (1999): 20-25.
22. Marsai József: “Az Ír Szabad Állam kialakulása.” *Belvedere Meridionale*, 13.1-2 (2001): 96-103.
23. Nánay Mihály: Falon innen, falon túl Észak-Írországból. *A Földgömb*, 301 (2016): 49-57.
24. Om Prakash Choudhary, et al: "Russo-Ukrainian war: An unexpected event during the COVID-19 pandemic." *Travel Med Infect Dis.* (2022): 48.
25. "Opinion Poll April 2022." *The Institute of Irish Studies, University of Liverpool; The Irish News*. 2022.
26. Paul Gill, John Horgan: “Who Were the Volunteers? The Shifting Sociological and Operational Profile of 1240 Provisional Irish Republican Army Members.” *Terrorism and Political Violence*, 25 (2013): 435-465.
27. Peter L. Berger: "The Sociological Study of Sectarianism." *Social Research*, 21.4 (1954): 467-485.
28. Petter Nesser: "Military Interventions, Jihadi Networks, and Terrorist Entrepreneurs: How the Islamic State Terror Wave Rose So High in Europe." *CTC Sentinel*, 12.3 (2019 márciusa): 15-31.
29. Poul Holm: "The slave trade of Dublin, ninth to twelfth centuries." *Peritia*, 5 (1986): 317-345.

30. Ravasz István: *Magyarország és a Magyar Királyi Honvédség a XX. századi világháborúban 1914 – 1945*. Debrecen: Püldo Kiadó, 2003.
31. Resperger István: "A biztonsági környezet, az aszimmetrikus hadviselés és a terrorizmus jellemzői." *Hadtudományi Szemle* XI.3 (2016). 115-181.
32. Ronald Weitzer: "Policing a Divided Society: Obstacles to Normalization in Northern Ireland." *Social Problems*, 33.1 (1985): 41-55.
33. Takis Tridimas: "Article 50: An Endgame without an End?" *King's Law Journal*, 27.3 (2016): 297-313.
34. William J. Lowe: "The war against the RIC, 1919–21". *Éire-Ireland*, 37 (2002): 3–4.

INTERNETES FORRÁSOK

1. "About the Good Friday Agreement: A truly historic opportunity for a new beginning." *Ireland*, 2023. Elérés: <https://www.ireland.ie/en/25-years-of-the-good-friday-agreement/about-the-good-friday-agreement/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
2. "A brief history of Stormont suspensions." *Belfast Telegraph*, 2017. január 11. Elérés: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/a-brief-history-of-stormont-suspensions/35358410.html> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)
3. "An overview of the Windsor Framework." *Northern Ireland Customs & Trade Academy*, 2023. Elérés: <https://www.nicustomstradeacademy.co.uk/overview-of-windsor-framework/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
4. Anna Fleck: "Catholics Now Outnumber Protestants in Northern Ireland." *Statista*, 2023. április 11. Elérés: <https://www.statista.com/chart/29695/share-of-different-religions-in-northern-ireland/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 11.)
5. "Beyond Good Friday: the future of peace in Northern Ireland." *The Economist*, 2023. április 06. Elérés: https://www.youtube.com/watch?v=7NHsbJXhbBk&list=PLUWeN1ODEtdgsnb8ZBc7_6w_uVCmXcvCh&index=57 (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 02.)
6. "Bomb blast outside BBC." *BBC*, 2001. március 4. Elérés: news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/1201273.stm (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)
7. Brendan Hughes: "DUP: Jeffrey Donaldson's Windsor Framework dilemma." *BBC News*, 2023. október 17. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-67076620> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 02.)
8. Connla Young: "Continuity IRA says it carried out west Belfast grenade attack." *The Irish News*, 2019. december 6. Elérés: <https://www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2019/12/06/news/continuity-ira-says-it-carried-out-west-belfast-grenade-attack-1783533/> (Utolsó megtekintés: 2021. 11. 10.)
9. Connla Young: "New IRA admits murder of journalist Lyra McKee and offers 'sincere apologies.'" *The Irish News*, 2019. április 23. Elérés: <https://www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2019/04/23/news/dissident-republican-new-ira-group-admit-murder-of-journalist-lyra-mckee-and-offer-sincere-apologies--1603611/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 25.)

10. David Hurley: "Dissidents in Limerick at war over army threats." *LimerickLive*, 2013. január 8. Elérés: <https://www.limerickleader.ie/news/local-news/88103/Dissidents-in-Limerick-at-war-over.html> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)
11. David Torrance: "Northern Ireland – The Stormont Brake." *House of Commons Library*, 2023. március 30. Elérés: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9757/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
12. Enda McClafferty: "Windsor Framework: New NI trade rules 'will work unbelievably well.'" *BBC*, 2023. október 2. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-66953035> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
13. Elliot Smith: "Violent riots have broken out in Northern Ireland — here's why." *CNBC*, 2021. április 13. Elérés: <https://www.cnn.com/2021/04/13/from-brexit-to-covid-rules-why-violent-riots-have-broken-out-in-northern-ireland.html>. (Utolsó megtekintés: 2023. 09. 12.)
14. "EU Referendum: Results." *BBC News*, 2016. Elérés: https://www.bbc.co.uk/news/politics/eu_referendum/results (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 27.)
15. "EU-UK relations: EU takes further steps to implement the Windsor Framework." *Council of the EU*, 2023. május 30. Elérés: https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/05/30/eu-uk-relations-eu-takes-further-steps-to-implement-the-windsor-framework/?utm_source=dsms-auto&utm_medium=email&utm_campaign=EU-UK%20relations%3A%20EU%20takes%20further%20steps%20to%20implement%20the%20Windsor%20Framework (Utolsó megtekintés: 2022. 11. 12.)
16. Fergal Keane, David McIlveen, Niall McCracken: "Cages around houses: Life at Belfast's peace wall." *BBC News*, 2021. április 16. Elérés: <https://www.bbc.com/news/av/uk-northern-ireland-56765168> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 01.)
17. Gerry Moriarty: "Robinson and McGuinness want "peace walls" down within 10 years." *The Irish Times*, 2013. május 10. Elérés: <https://www.irishtimes.com/news/robinson-and-mcguinness-want-peace-walls-down-within-10-years-1.1388183> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 02.)
18. "Gross domestic product per capita of the United Kingdom in 2021, by region." *Statista*, 2023. június 2. Elérés: <https://www.statista.com/statistics/1168072/uk-gdp-per-head-by-region/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 09.)

19. "How Martin McGuinness and Ian Paisley forged an unlikely friendship." *Belfast Telegraph*, 2017. március 21. Elérés: <https://www.belfasttelegraph.co.uk/news/northern-ireland/how-martin-mcguinness-and-ian-paisley-forged-an-unlikely-friendship/35550640.html>. (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
20. "Interfaces Map." *Belfast Interface Project*, 2017. Elérés: <https://www.belfastinterfaceproject.org/interfaces-map> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 02.)
21. "Investigating the New IRA in Northern Ireland - BBC News." *BBC*, 2019. május 3. Elérés: <https://www.youtube.com/watch?v=qp4VVSynOGs> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)
22. Jayne McCormack: "Stormont: What is it and why did power-sharing collapse in Northern Ireland?" *BBC*, 2020. január 10. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-politics-50822912> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)
23. Jeson Ingraham: "The Irish Peace Process." *CAIN*, 1998. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/events/peace/talks.htm> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)
24. John Campbell: "NI productivity 40% lower than Republic of Ireland - report." *BBC*, 2022. november 28. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-63779243> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 25.)
25. John Crace: "While the world holds its breath, the UK continues to fall apart." *The Guardian*, 2023. október 17. Elérés: <https://www.theguardian.com/politics/2023/oct/17/while-the-world-holds-its-breath-the-uk-continues-to-fall-apart> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
26. John Darby: "Northern Ireland: The background to the Peace Process." *CAIN*, 2003. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/events/peace/darby03.htm> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)
27. John Manley: "Nationalists urged not to be disheartened by poll support for united Ireland." *The Irish News*, 2022. április 05. Elérés: <https://www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2022/04/05/news/nationalists-urged-not-to-be-disheartened-by-poll-support-for-united-ireland-2633602/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 16.)
28. Lisa O'Carroll: "How did the Good Friday agreement come about and why is it so significant?" *The Guardian*, 2023. április 7. Elérés:

- <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/07/how-did-the-good-friday-agreement-come-about-and-why-is-it-so-significant> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
29. "Loyalist paramilitaries: Who are the groups in Northern Ireland?" *BBC*, 2023. március 27. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-65092928> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 10.)
30. "Manchester 1996 bombing: 'New, albeit limited' leads investigated." *BBC*, 2021. június 15. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-england-manchester-57481746> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)
31. "Manchester bomb 1996 and the city's regeneration." *Manchester City Council*. Elérés: https://www.manchester.gov.uk/directory_record/212397/manchester_bomb_1996_and_the_citys_regeneration (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)
32. Martin Melaugh: "Violence - Membership and Arsenals of Paramilitary Groups." *CAIN*, 2023. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/violence/paramilitary2.htm> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 20.)
33. "New IRA says border infrastructure would be 'legitimate target for attack.'" *Channel 4 News*, 2019. október 16. Elérés: <https://www.youtube.com/watch?v=sK5S3GQ5MXA>. (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)
34. "New polling finds the public overwhelmingly back more devolution to their cities." *Centre for Cities*, 2021. április 09. Elérés: <https://www.centreforcities.org/press/new-polling-finds-public-overwhelmingly-back-more-devolution/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 12.)
35. "NI election results 2022: Sinn Féin wins most seats in historic election" *BBC News*, 2022. május 8. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-61355419>. (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 08.)
36. "North East votes 'no' to assembly." *BBC News*, 2004. november 05. Elérés: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/3984387.stm (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 12.)
37. "Northern Ireland-related Terrorism threat level raised." *GOV.UK*, 2023. március 23. Elérés: <https://www.gov.uk/government/news/northern-ireland-related-terrorism-threat-level-raised> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)
38. "Not Protestants alone." *The Guardian*, 1973. március 10. Elérés: <https://www.theguardian.com/uk/1973/mar/10/northernireland.fromthearchive> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 19.)

39. "Red Hand Commando should 'simply go away', says PSNI." *BBC*, 2017. október 07.
Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-41531225> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 10.)
40. "Results and turnout at the EU referendum." *The Electoral Commission*, 2019. szeptember 25. Elérés: <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/our-reports-and-data-past-elections-and-referendums/results-and-turnout-eu-referendum> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 27.)
41. Rory Carroll: "Belfast's peace walls: potent symbols of division are dwindling – but slowly." *The Guardian*, 2023. április 07. Elérés: <https://www.theguardian.com/world/2023/apr/07/belfasts-peace-walls-potent-symbols-of-division-are-dwindling-but-slowly> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 01.)
42. Rory Carrol: "Gerry Adams 'unaware of Docklands bomb but would not have stopped it.'" *The Guardian*, 2022. december 30. Elérés: <https://www.theguardian.com/politics/2022/dec/30/gerry-adams-docklands-bombing-declassified-documents>. (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)
43. Shane O'Brien: "Sinn Féin call for a United Ireland referendum by 2025 ahead of general election." *IrishCentral*, 2020. január 22. Elérés: <https://www.irishcentral.com/news/politics/sinn-fein-united-ireland-referendum-2025>. (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 08.)
44. Shawn Pogatchnik: "UK postpones Northern Ireland election indefinitely." *Politico*: 2022. november 4. Elérés: <https://www.politico.eu/article/uk-postpone-northern-ireland-stormont-election-all-party-opposition-chris-heaton-harris/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
45. Sir Jeffrey Donaldson: "Together We Will Succeed." *DUP*, 2023. november 2. Elérés: <https://mydup.com/news/together-we-will-succeed> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
46. "Stormont election: Further delay suggested as NI Protocol talks continue." *BBC News*, N. Ireland, 2023. január 19. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-64325052>. (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 24.)
47. "The Belfast/Good Friday Agreement – 25 years on." *House of Commons Library*, 2023. március 28. Elérés: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9547/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
48. "The Republic's Dissident Youth: Ireland's Young Warriors." *VICE News*, 2015. július 23. Elérés: <https://www.youtube.com/watch?v=UZM9Z0NbQwM> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)

49. "Timeline of dissident republican activity." *BBC*, 2023. augusztus 14. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-10866072> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)
50. Tim Knatchbull: "Tim Knatchbull: the IRA killed my grandfather, but I'm glad the Queen met their man." *The Telegraph*, 2012. július 1. Elérés: <https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/northernireland/9366701/Tim-Knatchbull-the-IRA-killed-my-grandfather-but-Im-glad-the-Queen-met-their-man.html> (Utolsó megtekintése: 2023. 10. 25.)
51. Tom Buerkle: "Attack on MI6 Snarls Central London: Missile Hits the Home Of British Intelligence." *The New York Times*, 2000 szeptember 22. Elérés: <https://www.nytimes.com/2000/09/22/news/attack-on-mi6-snarls-central-london-missile-hits-the-home-of-british.html> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)
52. Tom McTague: "How Britain Falls Apart." *The Atlantic*, 2022. január 5. Elérés: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2022/01/will-britain-survive/621095/> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
53. „Ulster and the Union: the view from the North." *Lord Ashcroft Polls*, 2021 december 12. Elérés: <https://lordashcroftpolls.com/2021/12/ulster-and-the-union-the-view-from-the-north/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 25.)
54. "UK and EU formally adopt new Brexit Windsor Framework deal." *BBC*, 2023. május 23. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-65058955> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 12.)
55. Vincent Kearney: "Dublin weigh-in murder: Continuity IRA claims murder of David Byrne." *BBC*, 2016. február 8. Elérés: <https://www.bbc.co.uk/news/world-europe-35523444> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)
56. "Will There Ever Be A United Ireland?" *Versed*, 2023. február 20. Elérés: https://www.youtube.com/watch?v=KCc_B4zqv-0&list=PLUWeN1ODEtdgsnb8ZBc7_6w_uVCmXcvCh&index=58 (2023. 11. 02.)
57. "Who are the INLA?" *BBC*, 2010. szeptember 14. Elérés: <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-11090412> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 11.)
58. World Economic Outlook (October 2023): GDP per capita, current prices. IMF, 2023. októbere. Elérés: <https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD/IRL> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 23.)

Ír egységgel kapcsolatos közvélemény-kutatások

1. Northern Ireland Life & Times Survey, 2022 szeptember 05 és november 20 között.
 - „Fieldwork for the NILT 2022 survey was carried out between 5 September and 20 November 2022.” *NILT*, 2022. Elérés: <https://www.ark.ac.uk/nilt/2022/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 16.)
 - Northern Ireland Life & Times Survey. 2022. Elérés: https://www.ark.ac.uk/nilt/2022/Political_Atitudes/REFUNIFY.html (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 16.)
2. ARINS (Analysing and Researching Ireland North and South)/The Irish Times, 2022 augusztus 17 és október 15 között
 - Pet Leahy: "Northern Ireland rejects Irish unity by large margin, poll shows." *The Irish Times*. 2022. december 3. Elérés: <https://www.irishtimes.com/ireland/2022/12/03/poll-shows-northern-ireland-rejects-unity-by-large-margin/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 16.)
 - Pet Leahy: "North and South methodology: How we took the pulse of Ireland on unity." *The Irish Times*. 2022. december 3. Elérés: <https://www.irishtimes.com/politics/2022/12/03/taking-the-pulse-of-ireland-north-and-south/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 17.)
3. LucidTalk, 2022. augusztusa
 - Stephen O'Brien: "Majority in North back Irish unity within next 20 years." *The Irish Times*. 2022. augusztus 21. Elérés: <https://www.thetimes.co.uk/article/majority-in-north-back-irish-unity-within-next-20-years-fw0vqhsgw> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 16.)
4. The Institute of Irish Studies, University of Liverpool/The Irish News, 2022 áprilisa
 - John Manley: "Nationalists urged not to be disheartened by poll support for united Ireland." *The Irish News*. 2022. április 05. Elérés: <https://www.irishnews.com/news/northernirelandnews/2022/04/05/news/nationalists-urged-not-to-be-disheartened-by-poll-support-for-united-ireland-2633602/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 16.)
 - "Opinion Poll April 2022." *The Institute of Irish Studies, University of Liverpool; The Irish News*. 2022.

5. Lord Ashcroft Polls, 2021. november 15-18 között

- "Ulster and the Union: the view from the North." *Lord Ashcroft Polls*, 2021. decembere. 13

Skót függetlenséggel kapcsolatos közvélemény-kutatások

1. Savanta, 2023. október 06-11 között

- „Independence Polling.” *Ballot Box Scotland: Democracy in Detail*. 2023. október 17. Elérés: <https://ballotbox.scot/independence/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 17)

2. Redfield & Wilton Strategies, 2023. október 03-05 között

- „Scottish Independence Referendum & Westminster Voting Intention (4-5 October 2023).” *Redfield & Wilton Strategies*, 2023. október 6. Elérés: <https://redfieldandwiltonstrategies.com/scottish-independence-referendum-westminster-voting-intention-4-5-october-2023/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 17.)

3. Panelbase, 2023. október 02-05 között

- „Independence Polling.” *Ballot Box Scotland: Democracy in Detail*. 2023. október 17. Elérés: <https://ballotbox.scot/independence/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 17)

4. Opinium/Tony Blair Institute, 2023. szeptember 04-14 között

- „Independence Polling.” *Ballot Box Scotland: Democracy in Detail*. 2023. október 17. Elérés: <https://ballotbox.scot/independence/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 17)

5. YouGov, 2023. szeptember 08-13 között

- „Independence Polling.” *Ballot Box Scotland: Democracy in Detail*. 2023. október 17. Elérés: <https://ballotbox.scot/independence/> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 17)

A legutóbbi öt, Wales autonómiájával kapcsolatos közvélemény-kutatás eredményei

1. Beaufort Research, 2023 június 05-25 között

- "New poll shows 40% of people in Wales want either independence or the Senedd to get more powers." *WalesOnline*, 2023. július 10. Elérés:

<https://www.walesonline.co.uk/news/politics/new-poll-shows-40-people-27290676> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 09.)

2. YouGov/Barn Cymru, 2023 május 12-17 között

- „Voting Intention | YouGov / Barn Cymru Survey Results September 2023.”
YouGov/Barn Cymru, 2023. szeptember 11. Elérés:
[https://yougov.co.uk/topics/society/explore/interest_area/Politics\(popup:search/YouGov%20%2F%20Barn%20Cymru%20Survey%20Results\)](https://yougov.co.uk/topics/society/explore/interest_area/Politics(popup:search/YouGov%20%2F%20Barn%20Cymru%20Survey%20Results)) (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 09.)

3. YouGov/Barn Cymru, 2023 február 03-07 között

- „Voting Intention | YouGov / Barn Cymru Survey Results May 2023.”
YouGov, Barn Cymru, 2023. május 05. Elérés:
[https://yougov.co.uk/topics/society/explore/interest_area/Politics\(popup:search/YouGov%20%2F%20Barn%20Cymru%20Survey%20Results\)](https://yougov.co.uk/topics/society/explore/interest_area/Politics(popup:search/YouGov%20%2F%20Barn%20Cymru%20Survey%20Results)) (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 09.)

4. YouGov/Barn Cymru, 2022 november 25 és december 01 között

- „YouGov / Barn Cymru Survey Results December 2022.” *YouGov/Barn Cymru*, 2023. január 10. Elérés:
[https://yougov.co.uk/topics/society/explore/interest_area/Politics\(popup:search/YouGov%20%2F%20Barn%20Cymru%20Survey%20Results\)](https://yougov.co.uk/topics/society/explore/interest_area/Politics(popup:search/YouGov%20%2F%20Barn%20Cymru%20Survey%20Results)) (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)

5. YouGov/Barn Cymru, 2022 szeptember 20-22 között

- „YouGov / Barn Cymru Survey Results September 2022.” *YouGov/Barn Cymru*, 2023. szeptember 26. Elérés:
[https://yougov.co.uk/topics/society/explore/interest_area/Politics\(popup:search/YouGov%20%2F%20Barn%20Cymru%20Survey%20Results\)](https://yougov.co.uk/topics/society/explore/interest_area/Politics(popup:search/YouGov%20%2F%20Barn%20Cymru%20Survey%20Results)) (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 10.)

ÁBRÁK JEGYZÉKE

1. **táblázat:** „*A felekezetekhez való tartozás aránya a 2011-es és a 2021-es években, százalékban*”

Forrás: Rory Carroll: "Catholics outnumber Protestants in Northern Ireland for first time." *The Guardian*, 2022. szeptember 22. Elérés: <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/22/catholics-outnumber-protestants-northern-ireland-census> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

2. **táblázat:** „*Az egyes csoportok által elkövetett félkatonai jellegű löfegyveres támadások*”

Forrás: "2023/24 Security Statistics - monthly update to 31 October 2023." *Police Service of Northern Ireland*, 2023. november 10. Elérés: <https://www.psni.police.uk/official-statistics/security-situation-statistics> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

3. **táblázat:** „*Az egyes csoportok által elkövetett félkatonai jellegű testi sértések*”

Forrás: "2023/24 Security Statistics - monthly update to 31 October 2023." *Police Service of Northern Ireland*, 2023. november 10. Elérés: <https://www.psni.police.uk/official-statistics/security-situation-statistics> (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

1. **táblázat:** „*A Troubles halálos áldozatinak száma korszak és a halálért felelős szervezet szerint*”

Forrás: Malcolm Sutton: "An Index of Deaths from the Conflict of Ireland." *Ulster University: CAIN*. Elérés: <https://cain.ulster.ac.uk/cgi-bin/tab2.pl> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 23.)

2. **táblázat:** „*Az EU referendum eredménye terület szerint*”

Forrás: "EU Referendum: Results." *BBC News*, 2016. Elérés: https://www.bbc.co.uk/news/politics/eu_referendum/results (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 27.);

"Results and turnout at the EU referendum." *The Electoral Commission*, 2019. szeptember 25. Elérés: <https://www.electoralcommission.org.uk/who-we-are-and-what-we-do/elections-and-referendums/our-reports-and-data-past-elections-and-referendums/results-and-turnout-eu-referendum> (Utolsó megtekintés: 2023. 10. 27.)

3. **táblázat:** „*A legutóbbi öt ír egységről szóló referendummal kapcsolatos közvélemény-kutatások eredményei*”

Forrás: lásd: Felhasznált közvélemény-kutatások jegyzéke, Ír egységgel kapcsolatos közvélemény-kutatások

4. **táblázat:** „*A legutóbbi öt skót függetlenséggel kapcsolatos közvélemény-kutatások eredményei*”

Forrás: lásd: Felhasznált közvélemény-kutatások jegyzéke, Skót függetlenséggel kapcsolatos közvélemény-kutatások

5. **táblázat:** „*A legutóbbi öt Wales autonómiájával kapcsolatos közvélemény-kutatások eredményei*”

Forrás: lásd: Felhasznált közvélemény-kutatások jegyzéke, A legutóbbi öt Wales autonómiájával kapcsolatos közvélemény-kutatások eredményei

RÖVIDÍTÉSEK ÉS BETŰSZAVAK JEGYZÉKE

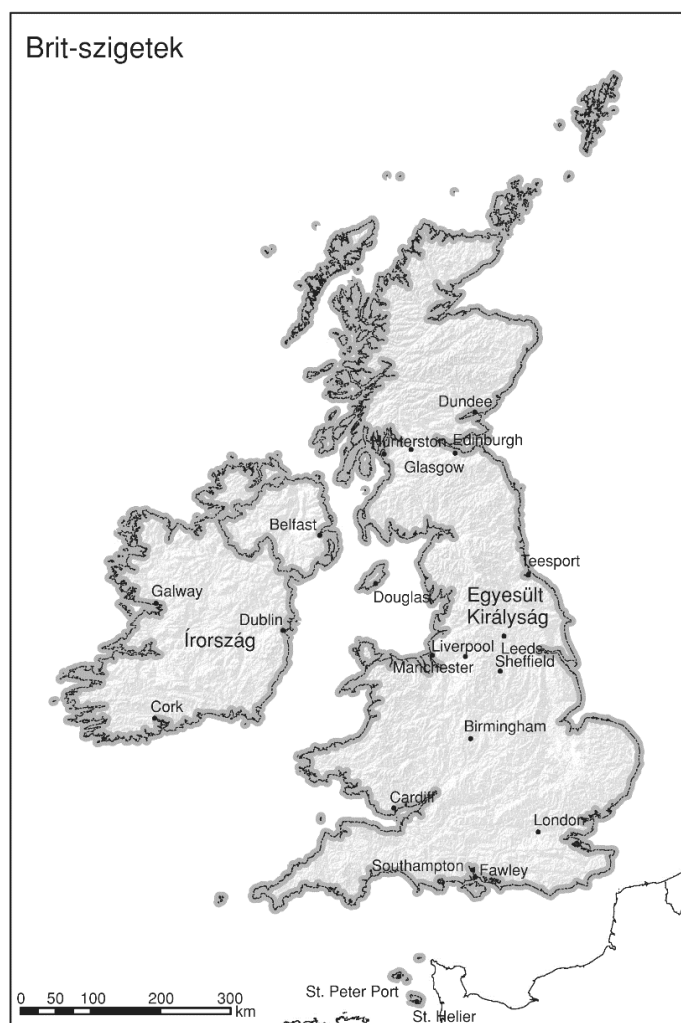
- **ASU** – Active Service Unit (aktív szolgáló egység)
- **BBC** – British Broadcasting Corporation
- **BrVéd** – Brit védelmi erők
- **CIRA** – Continuity Irish Republican Army (Folytatólagos/Folytonos Ír Köztársasági Hadsereg)
- **CTA** – Common Travel Area
- **DUP** – Democratic Unionist Party (Demokratikus Unionista Párt)
- **ETA** – Euskadi Ta Askatasuna (Baszk Haza és Szabadság)
- **EU** – Európai Unió
- **FARC** – Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia (Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői)
- **GAC** – General Army Convention („Általános Katonai Konvent)
- **GHQ** – General Headquarters (Főparancsnokság)
- **INLA** – Irish National Liberation Army (Ír Nemzeti Felszabadító Hadsereg)
- **IRA** – Irish Republican Army (Ír Köztársasági Hadsereg)
- **IrVéd** – Ír védelmi erők
- **IÁ** – الدولة الإسلامية (Iszlám Állam)
- **LPs** – Lojalista félkatonai szervezetek
- **NIRA** – New Irish Republican Army (Új Ír Köztársasági Hadsereg)
- **NICRA** – Northern Ireland Civil Rights Association (Észak-Írországi Polgárjogi Egyesület)
- **NORAID** – Irish Northern Aid Committee (Ír Északi Segélybizottság)
- **OIRA** – Official Irish Republican Army (Hivatalos Ír Köztársasági Hadsereg)
- **OO** – Orange Order/Loyal Orange Institution (Orániai Rend)
- **PFSZ** – الفلسطينية التحرير منظمة (Palesztinai Felszabadítási Szervezet)

- **PIRA** – Provisional Irish Republican Army (Ideiglenes Ír Köztársasági Hadsereg)
- **PSNI** – Police Service of Northern Ireland (Észak-Írországi Rendőrségi Szolgálat)
- **RIRA** – Real Irish Republican Army (Valódi Ír Köztársasági Hadsereg)
- **RPs** – Republikánus félkatonai szervezetk
- **RUC** – Royal Ulster Constabulary (Ulsteri Királyi Rendőrség)
- **USA** – United States of America (Amerikai Egyesült Államok)
- **UVF** – Ulster Volunteer Force (Ulsteri Önkéntes Erő)
- **WF** – Windor Framework (windsori keretrendszer)

MELLÉKLETEK

1. A Brit szigetek térképe és leírása

Forrás: Tóth József: *Világföldrajz: 26.1.1. A Brit-szigetek államai*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2010. Archiválva: https://mersz.hu/hivatkozas/m27v_412/#m27v_412 (Utolsó megtekintés: 2023. 11. 13.)

Az alábbi térképen a Brit-szigetek láthatók. A Brit-szigetek két nagyobb, valamint több kisebb szigetből állnak. A két nagyobb: a Smaragd-szigetnek is nevezett Ír-sziget (nyugat), illetve a Brit-sziget (kelet). A kisebb szigetek közül a legnagyobb a Man-sziget.

A szigetekeken két ország található: Az Ír Köztársaság, illetve Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága. Mivel Nagy-Britannia nem foglalja magában a Belfast központú Észak-Írországot, ezért dolgozatomban elsősorban az Egyesült Királyság kifejezést használom.